

Politisk religion i endring
Religiøse sionistiske bosettere og separasjonsbarrieren på
Vestbredden

Ida Jørgensen Thinn

Masteroppgave

Midtøsten- og Nord-Afrika-kunnskap

Vår 2007

Institutt for Kulturstudier og Orientalske språk (IKOS)

Universitetet i Oslo

Sammendrag

Israel er i ferd med å bygge en separasjonsbarriere på Vestbredden. Offisielt er barrieren ment å være en sikkerhetsforanstaltning som skal beskytte mot terrorangrep. I denne oppgaven argumenterer jeg imidlertid for at den har et politisk aspekt som innebærer at dens rute i fremtiden vil utgjøre Israels grense, og at Israel i den sammenheng vil trekke seg ut av området øst for barrieren. Det bor i dag omlag 260 000 bosettere på Vestbredden. Drivkraften bak Israels bosettingspolitikk har i høy grad vært den religiøse sionistiske bosetterbevegelsen, som mener jødisk tilstedeværelse i det hellige land – Eretz Israel – er et helt sentralt prinsipp. Ved å bygge separasjonsbarrieren er den i hovedsak sekulære israelske staten i ferd med å gjennomføre en politikk som innebærer å gi fra seg deler av dette hellige landet. Dermed berører denne politikken et av kjernespørsmålene rundt hva som er basis for jødisk tilstedeværelse på Vestbredden.

Denne masteroppgaven søker å svare på problemstillingen *Hvordan påvirker Israels forsøk på å skape en ny territoriell virkelighet på Vestbredden nasjonal-religiøse bosetteres sionistiske ideologi?* Gjennom et casestudium av religiøse sionistiske bosettere i Gush Etzion sammenligner jeg gjeldende ideologi med sentrale punkter i teorien som er utgitt om religiøs sionisme. Mens bosetterne vest for barrieren kan være relativt trygge på at de får bli, er fremtidsutsiktene til bosetterne øst for barrieren usikre. Ved å se på holdninger til bosettere på de respektive sidene av barrieren separat, blir her oppgaven som mål å se hvilken direkte effekt barrieren har hatt på disses ideologi.

Hovedfunnene i oppgaven kan oppsummeres slik:

1. Litteraturen fremstiller den religiøse sionistiske bosetterbevegelsen (Gush Emunim) som en aktivistgruppe som søkte å realisere religiøse mål gjennom politiske virkemidler. Gush Emunim utøvde en form for politisk religion, og legitimerte sin bosettingsvirksomhet med at de forsøkte å realisere Guds plan for den jødiske nasjon. Dette gjenspeiles ikke blant dagens bosettere. Disse legitimerer sin bosetting religiøst, men retorikken skifter karakter når det tales om politiske spørsmål og fremtidsvisjoner. Fra å utøve en politisk religion viser oppgaven at bosetterne nå uttrykker realpolitikk med religiøse undertoner.
2. Blant bosetterne øst for barrieren sees en pessimisme og resignasjon i forhold til politiske spørsmål og fremtidsutsikter som ikke gjenspeiles hverken i litteraturen eller hos bosetterne vest for barrieren. Denne gruppens økte distansering til sekulære jøder og deres vage tilnærming til den jødiske nasjon, leder til konklusjonen at et ideologisk skille internt i den religiøse sionistiske bosetterbevegelsen er under utvikling.

Forord

Denne oppgaven hadde ikke blitt som den ble uten kyndig hjelp fra min veileder Tilde Rosmer. Hennes evne til å skape struktur i en ellers kaotisk hjerne har vært til stor hjelp.

Jeg vil takke ansatte ved den Norske Ambassaden i Tel Aviv for å ha introdusert meg for tema, og for å ha satt meg i kontakt med organisasjoner og personer som har vært av stor nytte for oppgaven.

Av disse vil jeg spesielt nevne Dror Etke i Peace Now for hans endeløse tålmodighet og fyldige besvarelser på mine mange spørsmål, samt Shaul Arieli fra E.C.F. for hans bidrag med kartmateriale og faktainformasjon. Takk til Hanne Røislien for tips i forkant av feltarbeidet.

Avslutningsvis vil jeg rette en stor takk til Harald Thinn, hvis engasjement, pirk og spørrende kommentarer har vært helt uerstattelig. Siri Jørgensen, Marianne, Torbjørn og Marthe skal også ha takk for korrekturlesing, innspill til analysen og utallige diskusjoner som har bidratt til å utvikle oppgaven.

Ida Jørgensen Thinn

14 mai 2007

INNHold

Sammendrag.....	2
Forord.....	3
INNHold.....	4
1. INTRODUKSJON.....	6
1.1 BAKGRUNN	6
1.2 PROBLEMSTILLING OG PRESENTASJON AV CASEN.....	6
1.2.1 Problemstilling.....	6
1.2.2 Presentasjon av casen: Gush Etzion	7
1.3 BOSETTERE PÅ VESTBREDDEN	8
1.4 POLITISK KONTEKST	12
1.4.1 Tall og fakta.....	12
1.4.2 Sikkerhetsgjerd eller fremtidig grense?.....	13
1.4.3 Unilateral tilnærming.....	15
1.4.4 Tilbaketrekking fra bosettinger; det sannsynlige resultat.....	16
1.5. OPPGAVENS STRUKTUR.....	17
2.1 KVALITATIV METODE OG CASE-DESIGN.....	17
2.2 FELTARBEID	17
2.2.1 Intervjuene.....	18
2.2.2 Min rolle som intervjuer.....	19
2.2.3 Informanter og valg av disse.....	19
2.3 CASEN; GUSH ETZION.....	21
2.3.1 Nasjonal-religiøse bosettere i Gush Etzion.....	21
2.3.2 Informantenes bosettinger (Peace Now Settlement List).....	23
2.4 ANDRE KILDER	24
2.5 BEARBEIDELSE OG ANALYSE.....	24
3. RELIGIØS SIONISME.....	26
3.1 RELIGIØS SIONISMES OPPHAV: RABBI ABRAHAM ISAAC KOOK (1865-1935).....	26
3.2 FRA TEORI TIL PRAKSIS: ZVI YEHUDA KOOK (1891-1982).....	27
3.3 MESSIANSK OPPVÅKNING	28
4. TRE HOVEDPRINSIPPER:	30
LAND, NASJON OG STAT	30
4.1 LANDET – ERETZ ISRAEL.....	30
4.1.1 Teori.....	30
4.1.2 Informantenes beretninger.....	31
4.1.3 Ulikheter i informantenes beretninger og religiøs sionistisk ideologi.....	33
4.2 NASJONEN – AM ISRAEL.....	34
4.2.1 Teori.....	34
4.2.2 Informantenes beretninger.....	35
4.3. STATEN ISRAEL	36

4.3.1 Teori.....	36
4.3.2 Informantenes beretninger.....	37
5. IDEOLOGISK ENDRING AV POLITISKE ÅRSAKER.....	40
5.1 ENDRINGER I RELIGIØS SIONISTISK IDEOLOGI.....	40
5.1.1 Generelle endringer.....	40
5.1.2 Øst-Vest.....	40
5.2 SAMMENHENGEN MELLOM DISSE ENDRINGENE OG ISRAELS FORSØK PÅ Å SKAPE EN NY TERRITORIELL VIRKELIGHET PÅ VESTBREDDEN.....	41
5.2.1 Legitimering av jøders bosetting på Vestbredden ved utbruddet av Al-Aqsa intifadaen.....	42
5.2.2 Valget i 2006.....	43
5.2.3 Politiske realiteter og religiøs sionisme i dag.....	45
6. KONKLUSJON.....	47
6.1 FRA POLITISK RELIGION TIL REALPOLITIKK MED RELIGIØSE OVERTONER.....	47
6.2 OSS OG DE ANDRE: IDEOLOGISK ENDRING PÅ TVERS AV SEPARASJONSBARRIEREN	47
KART.....	49
LITTERATURLISTE.....	54
INTERVJUGUIDE.....	58
VEDLEGG 1: E.C.F. Barrier Data.....	59

1. INTRODUKSJON

1.1 Bakgrunn

Israel bygger en separasjonsbarriere¹ på det okkuperte palestinske Vestbredden² (Kart 1 og 3). Offisielt er barrieren ment å være en sikkerhetsforanstaltning som skal beskytte mot terrorangrep. I denne oppgaven vil jeg imidlertid argumentere for at den i tillegg har et politisk aspekt som innebærer at dens rute i fremtiden vil utgjøre Israels grense. Både internasjonal konsensus og den sittende israelske regjeringen mener løsningen på konflikten mellom Israel og Palestinerne ligger i to-stats-alternativet. Enten det skjer via unilateral tilnærming eller gjennom forhandlinger, ligger det derfor i kortene at Israel før eller siden vil trekke seg ut av området øst for barrieren.

Det bor i dag omtrent 260 000 bosettere på Vestbredden (Peace Now Settlement List). Drivkraften bak Israels bosettingspolitikk har i høy grad vært den religiøse sionistiske³ bosetterbevegelsen, som mener jødisk tilstedeværelse i det hellige land – Eretz Israel – er et helt sentralt prinsipp. Ved å bygge separasjonsbarrieren er den i hovedsak sekulære israelske staten (Aran og Gurevitch 1994) i ferd med å gjennomføre en politikk som innebærer å gi fra seg deler av det nasjonal-religiøse bosettere betrakter som det hellige land. Dermed berører denne politikken et av kjernespørsmålene rundt hva som er basis for jødisk tilstedeværelse på Vestbredden. I denne oppgaven vil jeg beskrive ideologisk utvikling blant nasjonal-religiøse bosettere i lys av sikkerhetsbarrieren.

1.2 Problemstilling og presentasjon av casen

1.2.1 Problemstilling

Problemstillingen diskutert i denne oppgaven er:

Hvordan påvirker Israels forsøk på å skape en ny territoriell virkelighet på Vestbredden nasjonal-religiøse bosetteres sionistiske ideologi?

Basert på et case-studium av nasjonal-religiøse bosettere i Gush Etzion⁴ vil jeg sammenligne gjeldende ideologi med den som skisseres i litteraturen, med mål å finne ut om

¹ I denne oppgaven bruker jeg FNs terminologi «separasjonsbarrieren». Dens offisielle navn i Israel er «sikkerhetsgjerdet», og den blir også referert til som «muren» og «separasjonsgjerdet»

² «Vestbredden» refererer til området som i følge FNs delingsplan fra 1947 skulle utgjøre den palestinske staten. Dette strekker seg fra Jordan-elven i øst til den grønne linjen skissert i delingsplanen. Vestbredden inkluderer ikke Øst-Jerusalem. Religiøse jøder bruker de bibelske navnene Judea og Samaria om dette området.

³ Heretter nasjonal-religiøse. Viderer refererer «nasjonal-religiøse» bosettere til religiøse sionistiske bosettere.

⁴ Størsteparten av Gush Etzion ligger innenfor koordinat C6 på Kart 2.

det har skjedd en ideologisk utvikling siden denne litteraturen ble utgitt. Gjennom å sammenligne historiene til informanter på de respektive sidene av separasjonsbarrieren ønsker jeg å finne ut om deres ulike territorielle virkelighet gjenspeiles ideologisk. Mens informantene vest for barrieren kan være relativt trygge på at de kan bli boende i hjemmene sine, står informantene øst for barrieren overfor en langt mer usikker fremtid. Israels forsøk på å skape en ny territoriell virkelighet får en langt større innvirkning på sistnevntes liv, enn på dem som er bosatt vest for barrieren.

Mesteparten av litteraturen som er produsert om religiøs sionistisk ideologi og den nasjonal-religiøse bosetterbevegelsen er utgitt i løpet av 1980-tallet og begynnelsen av 1990-tallet. Siden da har Israel vært gjennom flere mislykkede fredsforhandlingsforsøk, konflikter med nabostatene Libanon og Syria, en palestinsk intifada, og et stadig mer anstrengt forhold til Iran. I oppgaven argumenterer jeg for at det nærliggende å tro at den politiske utviklingen har hatt en innvirkning på den religiøse sionistiske ideologien som driver de nasjonal-religiøse bosetterne.

1.2.2 Presentasjon av casen: Gush Etzion

Gush Etzion er et område med lange historiske og religiøse røtter for jødene. På Gush Etzions offisielle hjemmeside beskrives de slik:

« [T]he area is replete with Biblical scenes and stories of heroism and bravery starting with the time of our forefathers. It was here that Abraham and Isaac passed through on their sojourn from Hebron to Mount Moriah, in its pastoral landscape Ruth gathered the sheaves from the fields of Bethlehem, upon its hilltops David shepherded his father's sheep and then went on to proclaim his kingdom, and in its deep caves the Maccabees and the Jewish fighters of Bar Kochba sought shelter.»

Før opprettelsen av Staten Israel ble det gjort tre forsøk på å etablere jødiske samfunn i området; i 1927, tidlig på 1930-tallet og mellom 1943 og 1947. Alle forsøkene mislyktes grunnet konflikter med den palestinske befolkningen, og tre ganger ble de jødiske bosetterne tvunget til å flytte fra området. Sist gang var under krigen som oppsto i kjølvannet av

opprettelsen av Staten Israel, da Gush Etzion fungerte som en forsvarspost for Jerusalem. Posten falt til slutt, og mange av forsvarerne ble drept. I følge Etkes og Friedman mener mange tapet av samfunnene i Gush Etzion etter krigen i 1948-49 er et av de mest smertefulle traumer i Israels kollektive hukommelse (2005).

Nesten umiddelbart etter Seksdagerskrigen i 1967 ble den første bosettingen i Gush Etzion og på Vestbredden forøvrig, Kfar Etzion, etablert. Mange av bosetterne der var barn av de «opprinnelige» beboerne av Kfar Etzion. De legitimerte bosettingen med at de hadde rett til å returnere til landet sitt, og fikk etter hvert godkjennelse fra israelske myndigheter. Siden den tid er flere små og store bosettinger etablert, og i underkant av 50 000 jødiske bosettere har flyttet til Gush Etzion (Peace Now Settlement List).

Barrieren i Gush Etzion

Barrieren er ikke ferdig oppført i Gush Etzion (Kart 3). I følge den planlagte traséen, offentliggjort i februar 2005, vil barrieren i Gush Etzion bestå av to sett med gjerder. Det første vil være et vestlig gjerde på omtrent 17 km som hovedsaklig følger den grønne linjen, selv om det skal bygges på Vestbredden. Det andre vil være et østlig gjerde på omkring 41 km, som på det lengste strekker seg 10 km inn på Vestbredden. Dette gjerdet vil innlemme omlag 70 kvadratkilometer på sin vestside (Etkes og Friedman (b) 2006).

Hovedårsaken til at barrieren ikke er fullført i Gush Etzion er at flere deler av den planlagte traséen er klagd inn for Høyesterett av palestinere hvis liv berøres. Inntil en avgjørelse kommer derfra er all bygging av barrieren i dette området frosset.

1.3 Bosettere på Vestbredden

Sosiologisk kan bosetterne deles inn i tre hovedkategorier (Etkes og Friedman 2006).⁵

Omtrent 40 prosent er *nasjonal-religiøse* (Etkes og Friedman 2006). Dette er de religiøse sionistiske bosetterne som utgjorde kjernen for Gush Emunim (se under). Disse bor på begge sider av barrieren, og utgjør majoriteten av bosettere på øst-siden.

Omtrent 30 prosent av bosetterne er *sekulære* (Etkes og Friedman (a) 2006). Disse er i høy grad såkalte «quality of life»-bosettere⁶ som bor på Vestbredden på grunn av de økonomiske fordeler det fører med seg.⁷ De fleste av disse er ikke derfor ikke ideologiske. Med unntak av de som er bosatt i Jordandalen bor de fleste sekulære bosetterne vest for barrieren.

⁵ Den israelske bosetterbefolkningen er en heterogen gruppe med et stort spekter religiøse og ideologiske grupperinger, og innenfor disse hovedkategoriene fins derfor flere underkategorier.

⁶ For mer om «quality of life»-bosettere, se Etkes og Friedman: *Quality of Life Settlers – January 2007*, Peace Now

⁷ For mer om økonomiske fordeler ved bosetting på Vestbredden, se B'tselem 2002

Ultraortodokse bosettere utgjør omtrent 30 prosent av bosetterbefolkningen. (Etkes og Friedman 2006)⁸. Disse er også for det meste «quality of life»-bosettere. Majoriteten av de ultraortodokse er lokalisert vest for barrieren, i store, homogene bosettinger.

Av de omlag 260 000 bosetterne på Vestbredden bor rundt 60 000 øst for barrieren. Majoriteten av disse er nasjonal-religiøse (Peace Now Settlement List – social make up of the settlements). Den nasjonal-religiøse bosetterbevegelsen vokste frem i etterkant av Seksdagerskrigen i 1967. Israel hadde i løpet av seks dager okkupert Øst-Jerusalem, Sinai, Gazastripen, Golanhøydene og Vestbredden. En debatt om hva som skulle gjøres med de nye områdene utspant seg umiddelbart etter krigen (Gorenberg 2006). Den israelske regjeringen ledet av Levi Eshkol valgte en strategi som innebar å opprette bosettinger på Vestbredden av strategiske hensyn, i tråd med Allon-planen⁹ (Røislien 2006).

Dette var ikke tilstrekkelig i øynene til den nye bevegelsen av Torah-lærde, politikere, bosettingsgrupper og den yngre garde i det nasjonal-religiøse partiet som vokste frem, og som i 1974 samlet seg under navnet Gush Emunim (hebraisk for «De troendes blokk») (Aran 1991). Gush Emunim så på resultatet av krigen som begynnelsen på den messianske tidsalder. Israel hadde gjenvunnet kontrollen over det hellige land, og i bevegelsens øyne var det nå jødernes rett og plikt å bosette seg over hele landet, for å sikre at det forble i jødiske hender. Dette var første steg på vei mot jødernes frigjøring¹⁰ (Aran 1991).

Gush Emunim fikk politisk drahjelp fra Likud etter 1977. Mens Arbeiderparti-regjeringen som hadde sittet frem til da hadde strategiske og sikkerhetsmessige baktanker med sin bosetting på Vestbredden, tilla Likud bosettingspolitikken et jødisk ideologisk perspektiv (B'tselem 2002). I ett av deres grunndokumenter¹¹ sto for eksempel:

«The best and most effective way to remove any shred of doubt regarding our intention to hold Judea and Samaria forever is a rapid settlement drive in these areas.» (B'tselem 2002: 9)

Som et resultat av en offentlig storsatsing på bosettinger i årene etter økte både antall bosettinger og bosettere betraktelig ut over 1980-1990-tallet.

⁸ For mer om ultraortodoks bosettere, se Etkes og Friedman: *The Ultra Orthodox Jews in the West Bank – October 2005*, Peace Now

⁹ «Allon-planen gikk i utgangspunktet ut på å trekke omrisset for Israels nye grenser, og dermed inkludere både Jordandalen og Vestbredden i staten Israel. Begrunnelsen var at disse områdene var nødvendige for å ivareta den nasjonale sikkerhet (...) Allon (...) anbefalte (...) at det innenfor disse områdene burde etableres israelske sivile bosettinger langs de nye grensene for å sikre en «jødisk tilstedeværelse.» (Røislien 2006:39) (min understreking)

¹⁰ For mer om Gush Emunim, se kapittel 3 og 4.

¹¹ Drobless-planen var skrevet av Verdens Sionistorganisasjon. Planen beskrev hvordan etableringen av jødiske bosettinger i de okkuperte områdene skulle foregå, og hadde en tung jødisk ideologisk overbygging. Den ble retningsgivende for Likud-regjeringens bosettingspolitikk (Røislien 2006)

Diagram 1: Bosettinger på Vestbredden (B'tselem 2002)

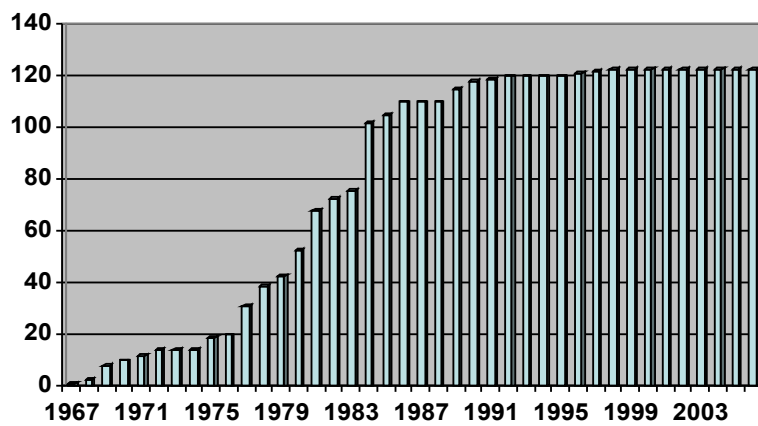
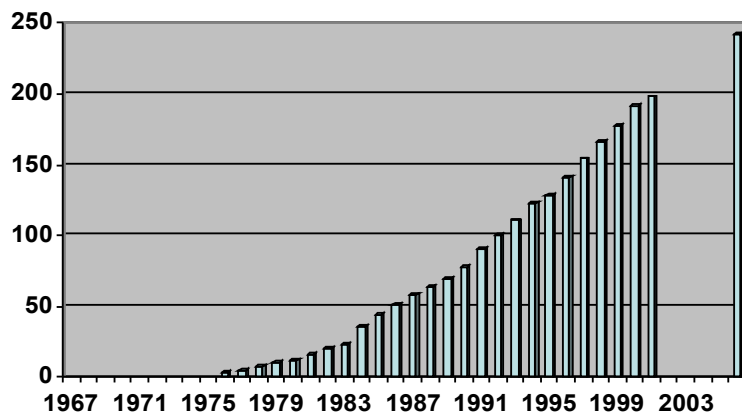

Diagram 2: Bosettere* på Vestbredden** (B'tselem 2002)

* i tusener

** tallene fra før 1976 og mellom 2001-2006 er ikke oppgitt i min kilde. Tallet fra 2006 er hentet fra E.C.F Barrier Data basert på tall fra israelsk Statistisk Sentralbyrå. (se vedlegg 1.)

Gush Emunim spilte en viktig rolle som pådriver for den israelske bosettingen på Vestbredden i disse årene (Newman 1985). De høstet støtte fra et bredt lag av den israelske befolkningen (Shprinzak i Newman 1985). I løpet av 1980- og begynnelsen av 1990-tallet mistet

bevegelsen imidlertid sin kraft (Adi Minz 2006). Dette blir av mange forklart med at en etter intifadaen og begynnelsen av fredsforhandlingene opplevde et skifte i den politiske dagsorden, der idéen om en palestinsk stat fikk oppslutning i stadig bredere kretser (Aran 1991). Gush Emunims ekstreme tilnærming til spørsmålet om jødisk besittelse av de okkuperte territoriene ble betraktet som et hinder for en slik utvikling.

Institusjoner som ble opprettet for å ivareta de praktiske hensyn ved bosettingen, som for eksempel Amana og Yesha-rådet, fortsatte å eksistere etter Gush Emunims nedgang. Yesha-rådet består av ledere av de regionale og lokale autoritetene i bosettingene, og fungerer som bosetternes sentralorgan og representant ovenfor myndighetene. Amana er nå et organ under Yesha-rådet, med ansvar for den praktiske gjennomføringen av bosettingen. I mangel på en ideologisk etterfølger til Gush Emunim har Yesha-rådet fungert som den sentrale ledelsen bak bosetterbevegelsen (Roth og Asher 2005). Fordi bosettingsvirksomheten avhenger av økonomisk støtte fra den israelske staten er det imidlertid umulig for rådet å spille den samme opposisjonelle rollen som Gush Emunim, og dets dobbeltrolle som både leder for bosetterbevegelsen og bosettingenes offentlige representasjonsorgan har i bosetternes øyne gjort dem tannløse og lite slagkraftige (Jørgensen Thinn 2006). Den israelske bosettingsbevegelsen har siden Gush Emunims tilbakegang derfor vært preget av mangel på en sentral ideologisk ledelse.

1.4 Politisk kontekst

1.4.1 Tall og fakta.

Separasjonsbarrieren ble påbegynt i 2002, og første del sto ferdig i juni 2003. Hvis den fullføres i tråd med den nåværende planen, som ble vedtatt av Israels regjering i mars 2006 (Kart 3), vil den bli 674 km lang, og etterlate 9,35 prosent eller 527 kvadratkilometer av Vestbredden på sin vestlige side (E.C.F. Barrier Data¹²). I dag er omtrent 60 prosent av barrieren fullført (Arieli 2006).

Det er i dag 123 bosettinger på Vestbredden.(B'tselem 2002) Av disse er 72 lokalisert øst for barrierens planlagte rute, mens 51 er lokalisert vest for barrieren (Peace Now Settlement List). I tillegg har flere enn 105 uautoriserte utposter¹³ blitt bygget over hele Vestbredden (Sasson 2005).

Mens de utbygde områdene bosettingene opptar utgjør 3 prosent av Vestbredden, utgjør områdene under bosettingenes kommunale jurisdiksjon mer enn 40 prosent (Peace

¹² Vedlegg 1

¹³ En utpost er en bosetting som ikke er godkjent av israelske myndigheter, og som derfor også i følge Israel er ulovlig.

Now (b) 2006). Som byer og samfunn i Israel er bosettingene organisert i lokale autoriteter (24) og regionale råd (5) (Roth og Asher 2005).

Utbygging av bosettinger foregår i stor skala, nesten utelukkende i de store bosettingsblokkene¹⁴ vest for barrieren. Boligdepartementet er på nåværende tidspunkt involvert i konstruksjon og markedsføring av 5166 boligenheter i bosettingene. Av disse er kun 186 lokalisert øst for barrieren. Kontrakter for konstruksjon av 952 boligenheter ble lagt ut for anbud mellom januar og august 2006. All denne konstruksjonen vil finne sted vest for barrieren. (Peace Now (a) 2006).

1.4.2 Sikkerhetsgjerdet eller fremtidig grense?¹⁵

Israelske myndigheter hevder separasjonsbarrieren oppføres av sikkerhetsmessige hensyn, og dens offisielle navn er «Sikkerhetsgjerdet». På forsvarsdepartementets hjemmesider for barrieren står det:

«The Security Fence is being built with the sole purpose of saving the lives of the Israeli citizens who continue to be targeted by the terrorist campaign that began in 2000.»

Ifølge en avgjørelse fra israelsk Høyesterett i juli 2004 kan Israel konfiskere privat eiendom og bruke offentlig eiendom for å bygge barrieren av militære årsaker. Imidlertid spesifiseres det at Israel ikke kan bygge barrieren basert på politiske formål, eller for å annektere territorier eller fastsette en grense.¹⁶ Gjentatte ganger har derfor offentlige uttalelser forsikret om at barrieren er midlertidig, og at den ikke er ment å utgjøre en fremtidig grense.¹⁷ Likevel indikeres det fra flere hold at dette ikke er hele bildet.

Mye tyder på at barrieren ikke er en midlertidig installasjon. Dette illustreres for eksempel i det israelske forslaget til Taba-forhandlingene i 2001. Her foreslo den israelske delegasjonen at 8 prosent av Vestbredden skulle annekeres til Israel (Shaul Arieli). En

¹⁴ En bosettingsblokk er en gruppe bosettinger nært knyttet til hverandre. De største bosettingsblokkene på Vestbredden er Ma'ale Adumim, Gush Etzion, Ariel og Modi'in. Alle er lokalisert vest for barrieren. (Peace Now 2006)

¹⁵ Denne delen bygger på kapittel 1 i Jørgensen Thinn (2006)

¹⁶ HJC 2056/04 *Beit Sourik mot Israel*

¹⁷ Se for eksempel Ambassadør D. Gillermans innlegg i FNs Generalforsamlings Tenth Emergency Special Session, 8. desember 2003, eller Leder for «General Law Division» i Israels utenriksdepartement Daniel Taubs uttalelse på en pressekonferanse i etterkant av saken om barrieren i den Internasjonale domstolen i Haag, 23. februar 2004.(URL:www.mfa.gov)

sammenligning av området foreslått annektert med datidens plan for barrierens trasé viser at barrieren i høy grad var planlagt i samsvar med det Israel ønsket skulle utgjøre deres fremtidige grense (Kart 4).

I arbeidet med barrieren har Israel bevisst søkt å inkludere så mange bosettinger som mulig vest for barrierens trasé. I sin rapport *Under the Guise of Security – Routing the separation barrier to Enable the Expansion of Israeli Settlements in the West Bank* dokumenterer de israelske organisasjonene B'tselem¹⁸ og Bimkom¹⁹ at ett av hovedhensynene for å bestemme barrierens trasé i flere av dens seksjoner har vært ønsket om å bevare bosettinger, og muliggjøre implementering av eksisterende utvidelsesplaner (2005). Rapporten sier:

« (...) the separation barrier more or less runs along the borders of the outline plans of each of the settlements that are examined [in this report].» (2005:13)

Samtlige av disse bosettingene ligger vest for barrieren, og de fleste av dem er knyttet til en av de store bosettingsblokkene som i følge den såkalte konvergeringsplanen (se 1.4.3) skulle annekteres til Israel. Disse områdene er ifølge israelske myndigheter en del av den israelske nasjonale «konsensus» (Etkes og Friedman 2005) Kombinert med den ovenfor påviste satsingen på utbygging nesten utelukkende i bosettinger vest for barrieren, synes det tydelig at dette er et område Israel ønsker å beholde i fremtiden.

Flere uttalelser fra sentrale personer i israelske regjeringer bekrefter inntrykket av at barrieren konstrueres for å forberede en fremtidig anneksjon av området på dens vestside. I desember 2005 sa daværende justisminister, nå utenriksminister Tzipi Livni at:

“The route of the barrier is significant in terms of future negotiations over Israel’s borders. (...) [T]he objective today is to determine the route so it encompasses as many Israelis as possible.” (CBS Broadcasting)

Senere samme år fulgte hun opp med at «the High Court of Justice, in its rulings over the barrier, is drawing the country's borders.» (Ha'aretz 2005).

¹⁸ B'tselem: israelsk menneskerettighetsorganisasjon som jobber med kartlegging av og informasjon om brudd på menneskerettigheter i de okkuperte palestinske territoriene.

¹⁹ Bimkom: israelsk organisasjon bestående av arkitekter og byplanleggere. Bimkom «strives to achieve the right to equality and social justice in matters of planning, development, and the allocation of land resources»

Statsminister Olmert bekreftet intensjonen om å endre den territorielle virkeligheten i november 2006. I en tale der han lovte palestinerne en selvstendig, levedyktig stat på visse betingelser, uttalte han at:

«The border of the state of Israel will be determined within this framework. (...) These borders will be different from the territories that are under the State of Israel's control today.» (Ma'ariv 2006)

1.4.3 Unilateral tilnærming

Separasjonsbarrieren er en del av den unilaterale tilnærmingen Israel de siste årene har hatt til konflikten med palestinerne. Utbruddet av al-Aqsa-intifaden i 2000 brakte frem et økt behov for sikkerhet for den israelske befolkningen. Tidligere fredsavtaler og initiativer hadde mislyktes, og fra et israelsk ståsted fantes det ikke lengre noen palestinsk partner (Roth og Asher 2005). Som et resultat tilnærmet Israel seg konflikten unilateralt. Sent i 2003 presenterte daværende statsminister Ariel Sharon sin «*Disengagement Plan*», som innebar tilbaketrekking fra 21 bosettinger på Gaza, og fire på den nordlige Vestbredden. Denne «strategiske retretten» skulle i følge Sharon spare Israel for ressurser som ble kastet bort på bosettinger, redusere friksjon med palestinerne og redusere det internasjonale presset på Israel om å fremforhandle en løsning basert på ufordelaktige betingelser (Iserof 2004). I begynnelsen ble Disengagement-planen latterliggjort og kritisert fra både høyre- og venstresiden, og den fikk liten oppslutning fra både befolkningen, militæret og media. Likevel forble den hovedstrategien til Sharon-regjeringen, og etter en stund fikk den økt støtte av den israelske befolkningen (Roth og Asher 2005). Disengagement-planen ble godkjent i Regjeringen i februar 2005, og implementert i august 2005.

Den unilaterale tilnærmingen fortsatte i 2006 etter at det nyopprettede Kadima-partiet, ledet av Ehud Olmert, vant valget med den såkalte konvergeringsplanen. Kadimas mål var å etablere en suveren, jødisk demokratisk stat som kan være et sikkert nasjonalhjem for det jødiske folk (se Kadimas hjemmesider). For å gjøre dette ble det ansett som nødvendig med en sterk jødisk majoritet, og for å oppnå en slik majoritet så Kadima seg tvunget til å oppgi deler av de okkuperte territoriene på Vestbredden. Konvergeringsplanen innebar derfor at Israel skulle annektere omtrent 10 prosent av Vestbredden langs en omkrets mer eller mindre definert av separasjonsbarrieren, og trekke seg tilbake fra resten av Vestbredden. Dette

innebar å beholde de store bosettingsblokkene Ariel, Ma'ale Adumim, Gush Etzion og Modi'in Illit (Friedman og Shelef 2006).

Konvergeringsplanen ble imidlertid lagt på is etter kidnappingen av Korporal Gilad Shalit i juni 2006 og krigen mot Hizbollah i juli samme år. I den israelske opinionens øyne hadde den unilaterale tilbaketrekkingen fra Sør-Libanon i 2000 og Gaza i 2005 slått feil; sikkerhetssituasjonen så ut til å ha blitt forverret i stedet for forbedret. Olmerts posisjon var betydelig svekket, og han hadde ikke nok politisk kapital til å gjennomføre en så omfattende plan som konvergeringsplanen. Olmert selv fastholder sitt mål om å bidra til en to-statsløsning, men er svekket i troen på en unilateral tilnærming:

«After the fighting in Lebanon, and also the failure of the Palestinians to cope with continued terrorist actions, I have second thoughts about the ability to accomplish the two-state solution through realignment.²⁰ (...) It is definitely not dead, but it has to be re-examined. » (Haaretz 2006)

1.4.4 Tilbaketrekking fra bosettinger; det sannsynlige resultat

Mye har skjedd i israelsk bosettingspolitikk siden etableringen av Kfar Etzion. Fra å i utgangspunktet bli etablert av strategiske årsaker, føyde Likud-regjeringen fra 1977 et jødisk nasjonalistisk-ideologisk perspektiv til bosettingspolitikken.

De siste årene har imidlertid vist en reversering av denne politikken. Med sitt mål om å etablere en jødisk demokratisk stat innen sikre grenser har israelske myndigheter signalisert at kontroll over det bibelske jødiske moderland ikke lengre skal prioriteres. Med det mister det ideologiske aspektet fokus til fordel for det strategiske. Den massive utbyggingen i bosettingsblokkene kombinert med måten ruten for barrieren planlegges demonstrerer at den ikke utelukkende er konstruert for å stoppe terrorister fra å komme inn i Israel, men også som en del av en langsiktig plan der målet er å annektere området på dens vestside.

Mye taler for at løsningen på konflikten mellom Israel og palestinerne ligger i to-stats-alternativet. Å etablere en levedyktig palestinsk stat kan ikke kombineres med fortsatt israelsk kontroll over bosettingene øst for barrieren,²¹ og en tilbaketrekking vil derfor – selv om konvergeringsplanen nå er lagt på hylla – være en del av enhver fremtidig slutt-statusforhandling.

²⁰ Realignment – annet ord brukt om konvergeringsplanen.

²¹ Mye tyder i tillegg på at barrieren slik den er planlagt i dag også vil ødelegge sjansene for å etablere en levedyktig palestinsk stat, og at Israels plan om å annektere området på dens vestside ikke er forenelig med en realiserbar to-statsløsning. Se for eksempel Etkes, Seidman og Friedman (2005) *What is E-1*, Peace Now og Ir Amim

1.5. Oppgavens struktur

Første kapittel i denne oppgaven har gjort rede for den politiske konteksten oppgaven skrives i. I kapittel 2 gjør jeg rede for min metodiske fremgangsmåte, og gir en videre presentasjon av casen. Kapittel 3 er ment å skape forståelse for religiøs sionismes utvikling fra begynnelsen av 1900-tallet til i dag. Jeg vil presentere hovedideologene bak den nasjonal-religiøse bosetterbevegelsen, og beskrive hvordan litteraturen presenterer deres ideologi generelt. I kapittel 4 tar jeg for meg de tre hovedprinsippene bak religiøs sionisme spesielt. Målet er å drøfte mine informanternes beretninger opp mot det teoretiske rammeverket, og forsøke å avdekke endringer i religiøs sionistisk ideologi. Disse endringene vil oppsummeres i kapittel 5. Her vil jeg videre knytte endringene opp mot dagens politiske virkelighet, og dermed søke å gi en forklaring på hvorfor disse har funnet sted. I kapittel seks vil jeg konkludere med at det i forholdet mellom politikk og religion har skjedd en utvikling i religiøs sionistisk ideologi, og at mye tyder på at Israels forsøk på å skape en ny territoriell virkelighet på Vestbredden er i ferd med å skape et ideologisk skille mellom nasjonal-religiøse bosettere på de respektive sidene av barrieren.

2. METODE OG KILDEBRUK

2.1 Kvalitativ metode og case-design

Når en skal undersøke fenomener en ikke kjenner godt, og som det er forsket lite på fra før er kvalitativ metode særlig anvendelig (Johannessen, Tufte og Kristoffersen 2006). Det fins flere forskningsstrategier innenfor kvalitativ metode. I følge Yin har hver metodiske strategi fordeler og ulemper knyttet til seg, avhengig av (a) forskningsspørsmål, (b) kontrollen forskeren har over faktiske hendelser, og (c) fokus på samtid i motsetning til historiske fenomener. Når «hvordan» og «hvorfor» skal besvares, når forskeren har liten kontroll over hendelser, og når fokus ligger på et samtidfenomen i et real-life-context er case-studiet en fordelaktig strategi (2003). Mitt forskningsspørsmål dreier seg om *hvordan* Israels forsøk på å skape en ny territoriell virkelighet påvirker religiøs sionistisk ideologi blant nasjonal-religiøse bosettere på Vestbredden. Jeg studerer en utvikling som fortsatt pågår, og har ingen kontroll over hendelsesforløpet. Derfor har jeg valgt et case-design på denne oppgaven.

2.2 Feltarbeid

Mitt feltarbeid ble foretatt i Israel fra 11. mars til 10. april 2007. Jeg hadde base i Tel Aviv, og reiste via offentlig transport og haiking på dagsturer derfra til bosettingene i Gush Etzion. I

tillegg til å hente inn skriftlig materiale fra Universitetet i Tel Aviv, var målet med feltarbeidet å gjennomføre kvalitative intervjuer med nasjonal-religiøse bosettere i Gush Etzion.

2.2.1 Intervjuene

Kvalitative intervjuer gir mulighet til å målrettet fokusere direkte på tema for case-studiet. Jeg får en god innsikt i informantenes holdninger, og har muligheten til å oppfatte tilfeldige implikasjoner i det som blir sagt. Informantenes historier forteller mer enn det informantene sier. Samtidig har det kvalitative intervju flere svakheter. Forskerens spørsmål kan bli formulert på partisk vis. Det er derfor viktig å bruke tid på konstruksjon av spørsmålene. Informantenes respons på spørsmålene kan være partiske, eller en risikerer at informantene forteller forskeren det han/hun ønsker å høre. Unøyaktig hukommelse hos informantene kan føre til at svarene blir vage (Yin 2003).

Jeg har forsøkt å unngå disse fallgruvene. Spørsmålene jeg har stilt informantene (se intervjuguide) har vært formulert på en så åpen måte som mulig. For eksempel har jeg spurt samtlige informanter om de kan beskrive deres oppfatning av den ideelle israelske stat. Ved å stille et så åpent spørsmål legger jeg ikke føringer på informantene. I tillegg vil deres svar gi meg innsikt i mer enn bare hva deres oppfatning av en idealstat er: Jeg vil også for eksempel få innblikk i hvilken tilknytning de føler til den israelske staten, hvorvidt de ønsker deltakelse i denne og hva de mener skal til for at dette skal skje. Informantene er ikke blitt spurt om spørsmål jeg ser et behov for nøyaktige svar på, og i de tilfeller de selv har kommet med slik informasjon, som for eksempel beretninger om historiske hendelser, har jeg sjekket disse beretningene opp mot andre kilder.

Det er vanskelig å forhindre at informantene gir meg den informasjonen de tror jeg vil høre. Det er derfor mulig både at enkelte har holdt tilbake mer ekstreme meninger enn de som har blitt uttrykt, og at enkelte har uttrykt mer ekstreme holdninger enn de egentlig innehar. Dette kan for eksempel få uttrykk i tabloide uttalelser. I de tilfeller jeg har ansett dette som åpenbart, har jeg utelatt å ta hensyn til disse uttalelsene i analysen.

Jeg forsøkte å gi informantene et inntrykk av at det var *deres* mening jeg ville ha, og at jeg ikke var ute etter noe bestemt hverken i den ene eller andre retningen. Ved å innta en spørrende og åpen holdning har jeg inntrykk av at mange av informantene følte de hadde noe å lære meg, og at de dermed har følt seg på trygg grunn.

Intervjuene ble med ett unntak foretatt ved at jeg reiste til informantenes bopel eller arbeidssted. Anats (se presentasjon av informanter under) nyfødte baby ble imidlertid syk

dagen før jeg skulle komme, og hun ønsket derfor å gjennomføre intervjuet på telefon. Intervjuene varte gjennomsnittlig én time.

Da jeg ikke snakker hebraisk, ble intervjuene gjennomført på engelsk. Ikke alle informantene ønsket å bli tatt opp på lydbånd. I deres tilfeller renskrev jeg notatene fra intervjuene umiddelbart etter at jeg returnerte fra bosettingen, for å ha det som ble sagt friskt i minne. I de tilfellene der jeg tok opp intervjuene på tape noterte jeg i tillegg. Informantene som ble tatt opp på lydbånd siteres direkte på engelsk, mens sitatene fra de øvrige basert på mine notater, og oversatt til norsk.

2.2.2 Min rolle som intervjuer

I Nordstrom og Robbens *Fieldwork under Fire* problematiseres forholdet mellom intervjuer og informanter i feltarbeid som foretas i områder med voldelig konflikt. Nordstrom og Robben spør seg når empati fører til identifikasjon, og dermed påvirker forskerens nøytrale rolle (1995). Jeg ønsker derfor å gjøre rede for mitt utgangspunkt som forsker.

Jeg har ingen religiøs, partipolitisk eller organisatorisk tilknytning som angår konflikten mellom Israel og palestinerne. Etter fire års studier av området ved Universitetet i Oslo har jeg opparbeidet meg et godt et kunnskapsmessig grunnlag for forståelse av konflikten. Mellom august og desember 2006 var jeg bosatt i Tel Aviv, mens jeg gjennomførte Internasjonalt Prosjektsemester ved den Norske Ambassaden der. Gjennom dette arbeidet fikk jeg både utvidet mine perspektiver rundt Israels ståsted i konflikten, og - gjennom reising og møtevirksomhet - et lite innblikk i den palestinske befolkningens hverdag. Jeg er tilhenger av å følge internasjonal rett, og mener derfor israelsk bosetting på Vestbredden bør opphøre. Min empati for israelske bosettere er derfor i utgangspunktet begrenset, og jeg føler ikke dette påvirker min nøytrale rolle som forsker.

Spivak problematiserer vestlige forskeres forsøk på å gi stemme til andre, og mener vestlige forskere må være selv-kritiske; ikke bare som forskere, men som historiske produkter av Vesten (Nordstrom og Robbens 1995). I den sammenheng vil jeg presisere at mitt mål med denne oppgaven ikke er å gi stemme til israelske bosettere, men å forstå deres ideologiske ståsted ut fra deres historier. For å begrense at mitt personlige utgangspunkt farger konklusjonen, har jeg diskutert min analyse med medstudenter og venner – både i Norge og Israel.

2.2.3 Informanter og valg av disse.

Jeg har til sammen intervjuet åtte informanter, fire kvinner og fire menn. Fire av disse er bosatt øst for barrieren, mens de øvrige fire bor i bosettinger på vestsiden. Selv om det hadde

vært ønskelig med flere informanter, mener jeg på bakgrunn av oppgavens omfang og feltarbeidets varighet at dette antallet er tilstrekkelig til at det går an å si noe generelt om gruppene.

Utgangspunktet for utvelging av personer/informanter i kvalitative undersøkelser er ikke representativitet, men *hensiktsmessighet* (Johannessen, Tufte og Kristoffersen 2006:107). Under utvelgelsen av informanter hadde jeg som eneste kriterium at de definerte seg selv som *religiøse sionister*, og at de var bosatt i *Gush Etzion*. Selv om jeg anser det usannsynlig at bosettere i Gush Etzion har holdninger som skiller seg nevneverdig fra bosettere andre steder på Vestbredden, ønsket jeg at informantene skulle ha en enhetlig territoriell virkelighet å forholde seg til. Når informantene omtaler barrieren, har de til felles at den enda ikke er oppført i deres område, men at den trolig snart vil bli påbegynt.

Jeg hadde få kontakter blant målgruppen da jeg startet feltarbeidet. Utvelgingen av informanter har derfor vært preget av snøballmetoden. Etter et intervju har jeg bedt informanten om kontaktinformasjon til andre. Enkelte av informantene møtte jeg tilfeldig, for eksempel mens jeg ventet på bussen. Slik formet det seg underveis en gruppe på åtte informanter med ulik bakgrunn, erfaring, og livssituasjon. Siden det ikke var noen bestemt gruppe innenfor de nasjonal-religiøse bosetterne jeg ønsket å undersøke, anså jeg det ikke nødvendig å foreta en mer strategisk utvelgelse av informanter. Hadde snøballmetoden imidlertid vist seg å gi et ubalansert forhold mellom informantenes kjønn, eller geografiske plassering på de respektive sidene av barrieren, ville jeg ha måttet legge en mer detaljert strategi. Dette løste seg imidlertid selv.

Det faktum at jeg kunne henvise til personer informantene kjente fra før bidro trolig til å ufarliggjøre et intervju med meg. Samtidig bød det i enkelte tilfeller på utfordringer. Midtveis i feltarbeidet avlyste for eksempel to av informantene avtalene med meg, angivelig fordi kvinnen jeg hadde henvist til da jeg tok kontakt med dem hevdet hun aldri hadde hørt om meg før. Jevnt over var informantene imidlertid imøtekommende og jeg fikk inntrykk av at de – etter at jeg hadde forsikret om at jeg ikke var en journalist – stolte på meg som intervjuer.

Da enkelte av informantene ønsket å være anonyme har jeg for enkelthets skyld valgt å anonymisere alle. Her følger en presentasjon av informantene:

Vest for barrieren:

Abraham: er i begynnelsen av 60-årene. Gift, har flere barn og ett barnebarn. Bosatt i Efrata, men arbeider i Lod. Har vært en sentral skikkelse i Gush Emunim og Yesha-rådet, og har

spesielt jobbet mye med den ideologiske utviklingen. Han sitter nå i et utvalg som skal utforme en ny ideologisk plattform for Yesha-rådet.

Baruch: er i midten av 50-årene. Han er gift, og har tre barn. Flyttet til Neve Daniel i 1988. Har tidligere vært aktiv i Yehsa-rådet, og er nå en sentral skikkelse i Gush Etzion Regional Council.

Iris: er omlag 60 år. Gift, og har flere barn og barnebarn. Etter å ha vært aktiv i Bnei Akiva²² i USA flyttet hun til Israel rett etter Seksdagerskrigen i 1967. Her ble hun med å etablere Kfar Etzion, sammen med sin mann som er sønn av en av de «opprinnelige» bosetterne. Nå arbeider hun som guide på Kfar Etzion Memorial Site.

Sara: er i midten av 50-årene. Hun flyttet til Alon Shvut i 1988. Hun er gift og har flere barn. Faren hennes kjempet i Kfar Etzion under krigen i 1948-49. Sara er hjemmeværende.

Øst for barrieren:

Anat: er i 40-årene. Hun er gift og har tre barn. Var med på å stifte Karmeit Tzur i desember 1985. Anat er nå hjemmeværende med småbarn.

David: David er 16 år. Han flyttet til T'koa for to år siden sammen med familien sin. Faren er svensk, og moren er israelsk. Frem til de flyttet til T'koa bodde de i Jerusalem.

Rachel: er i 50-årene. Hun er gift, og har fem barn. Hun flyttet til T'koa i 1980. Rachel jobber for Gush Etzion Regional Council.

Yuval: er i begynnelsen av 60-årene. Han er gift, og har tre barn. Han og hans kone var en av de første som flyttet til T'koa, og var med på å etablere bosettingen. Før det bodde de i USA. Yuval har sittet i T'koas Local Board, og er lege av yrke. Det er ikke klart for meg hvor han jobber.

2.3 Casen; Gush Etzion

2.3.1 Nasjonal-religiøse bosettere i Gush Etzion

Gush Etzion (hebraisk for Etzion-blokken) er en betegnelse som først og fremst referer til en gruppe bestående av 12 bosettinger lokalisert sør for Jerusalem, mellom Betlehem og bosettingen Kfar Etzion: Har Gilo, Neve Daniel, Keidar, Rosh Tzurim, El'azar, Migdal Oz, Alon Shvut, Kfar Etzion, Bat Ayin, Gva'ot, Beitar Illit og Efrata. I tillegg inkluderer Gush Etzion Regional Council fem andre bosettinger; Asfar, Karmeit Tzur, Ma'ale Amos, Nokdim og T'koa. Videre ligger det 15 uautoriserte utposter lokalisert rundt bosettingene (Etkes og Friedman 2005). Når jeg refererer til Gush Etzion i denne oppgaven inkluderes alle de ovennevnte.

²² Religiøs sionistisk ungdomsbevegelse

Til sammen bor omlag 49 000 bosettere i Gush Etzion.²³ Av disse bor ca 45 000 vest for den planlagte traséen til barrieren (Peace Now Settlement List).

²³ Dette tallet omfatter kun bosettinger; ikke utposter

Tabell 1: Bosettinger i Gush Etzion inndelt etter sosiologisk gruppe²⁴

	Religiøse	Blandede	Ultraortodokse og religiøse	Sekulære og tradisjonelle	Ultraortodokse
Vest for den planlagte barrieren	Alon Shvut	Har Gilo	Bat Ayin	Keidar	Asfar
	Efrata				Beitar Illit
	El'azar				
	Kfar Etzion				
	Migdal Oz				
	Neve Daniel				
	Rosh Tzurim				
Øst for den planlagte barrieren	Karmeit Tzur	Ma'ale Amos			Asfar
		Nokdim			
		T'koa			

2.3.2 Informantenes bosettinger (Peace Now Settlement List)

Vest for barrieren

Kfar Etzion: (Iris) Den første bosettingen opprettet på Vestbredden etter Seksdagerskrigen i 1967. Kfar Etzion er en religiøs kibbutz med 544 innbyggere.

Alon Shevut: (Sara) Religiøs bosetting med 3291 innbyggere, grunnlagt i 1970.

Efrata: (Abraham) Religiøs bosetting med 7695 bosettere, grunnlagt i 1980.

Neve Daniel: (Baruch) Religiøs bosetting med 1568 innbyggere, grunnlagt i 1982.

Øst for barrieren

Karmeit Tzur: (Anat) Religiøs bosetting med 711 innbyggere, etablert i 1984.

T'koa: (David, Rachel, Yuval) T'koa er en blandet bosetting med 1243 innbyggere, etablert i 1977.

Årsaken til den ujevne fordelingen i antall bosettinger på de respektive sidene av barrieren er at flertallet av bosettinger i Gush Etzion ligger vest for barrieren, samt at de fleste bosettingen som ligger øst for barrieren er blandede bosettinger.

²⁴ Kategoriene som her brukes er hentet fra Peace Now's tabell over «the social make ups of the settlement», som ligger under Peace Now Settlement List. De nasjonal-religiøse bosetterne jeg omtaler i denne oppgaven befinner seg i all hovedsak i de «religiøse» bosettingene det her refereres til.

2.4 Andre kilder

Vanlige kildekategorier i casestudier er *dokumentasjon, arkivmateriale, intervjuer, direkte observasjon, deltakende observasjon* og *fysiske gjenstander* (Yin 2003). I denne oppgaven har jeg, i tillegg til intervjuer, basert analysen på dokumentasjon og arkivmateriale.

Jeg har hentet dokumenterende informasjon fra ulike hold. Dette innebærer flere rapporter skrevet av den anerkjente israelske menneskerettighetsorganisasjonen B'tselem, samt organisasjonen Peace Now, som har en velutviklet avdeling for bosettingspolitikk. Videre kan nevnes en offisiell rapport fra den israelske advokaten Talia Sasson.

Jeg har også benyttet artikler publisert av andre organisasjoner og instanser, som for eksempel Council for Peace and Security og Beit El Yeshiva Center. I tillegg har jeg benyttet artikler fra israelsk media.

For å sammenligne ideologien blant mine informanter med andre nasjonal-religiøse bosettere har jeg brukt hovedoppgaven til Heidi Krog Tysvær (2001)

Av arkivmateriale har jeg hentet inn kart både fra B'tselem, Peace Now, og Economic Cooperation Foundation. Sistnevnte var initiativtakerne bak samtalen som førte til Oslo-prosessen, og har vært involvert i samtlige fredsforhandlinger mellom Israel og palestinerne siden da. Organisasjonen har også bidratt med data om separasjonsbarrieren. (Vedlegg 1)

Fra Israels Statistiske Sentralbyrå har jeg hentet valgresultater fra de ulike bosettingene, samt andre kvantitative data som folketall. Jeg har også hentet inn data fra undersøkelser foretatt av Peace Now.

Ved siden av intervjuene fortatt under feltarbeidet, bruker jeg også intervjuer foretatt i forbindelse med rapporten *Divided Movement: The settlers and the separation barrier in the West Bank*.

2.5 Bearbeidelse og analyse

I etterkant av feltarbeidet har jeg arbeidet med å bearbeide og analysere kildematerialet. Hva angår det transkriberte tekstmaterialet fra intervjuene har jeg fulgt Bruce L. Bergs mal for analyse av kvalitativt datamateriale (Johannessen, Tufte, Kristoffersen 2006). Jeg har gitt teksten teoretisk utledede koder som for eksempel «Eretz Israel», «Den jødiske Nasjon», «religiøse/sekulære relasjoner» samt koder som kom frem i tekstmaterialet som «konvergeringsplanen», «sikkerhetsbarrieren», «personlig historie». Videre har jeg klassifisert disse kodene i fire hoved-kategorier; *politikk, religion, ideologi, og framtidsutsikter*. Deretter separerte jeg uttalelsene fra gruppen av informanter bosatt vest for barrieren fra dem bosatt øst for den, og fordelte det kodede tekstmaterialet fra de respektive gruppene under de fem hovedkategoriene. På denne måten ble det mulig å avdekke mønstre i

uttalelsene til de to gruppene informanter. For å kvalitetssikre analysen har jeg bedt om innspill på avdekkingen av disse mønstrene fra medstudenter. Når arbeidet med å avdekke mønstre ut fra informantenes uttalelser var avsluttet, startet arbeidet med å vurdere disse i lys av det teoretiske rammeverket.

3. RELIGIØS SIONISME

Sionismen vokste frem på slutten av 1800-tallet som en reaksjon på økt antisemittisme i Europa. Bevegelsen jobbet for en jødisk nasjonalstat i Palestina for å sikre fremtiden til det jødiske folk. For det ortodokse religiøse lederskapet representerte sionistbevegelsen et truende paradoks. Det framsto som en modernistisk jødisk bevegelse som søkte å avskaffe tradisjonell levemåte, og som gjorde opprør mot fortidens imperativer. Samtidig tok den i bruk hellige symboler, og hadde som mål å oppfylle eldgamle jødiske drømmer (Ravitsky 1993). Etter hvert utviklet det seg et skille blant det ortodokse religiøse lederskapet, mellom dem som avfeide sionismen som blasfemisk, og dem som søkte å finne religiøse sanksjoner for sionistisk ideologi (Ravitsky 1990).

3.1 Religiøs sionismes opphav: Rabbi Abraham Isaac Kook (1865-1935)

Den første som utarbeidet en helhetlig ideologi som kombinerte religiøs jødedom og moderne jødisk sionisme var Rabbi Abraham Isaac Kook²⁵ (Avineri 1981). Han flyttet fra Latvia til Palestina i 1904, og ble overrabbiner for det askenasiske jødiske samfunnet i det britiske mandatområdet Palestina etter 1919. A.I. Kook tilla sionisme og datidens jødiske retur til Sion en sentral plass i visjonen om jødernes frigjøring, og i den messianske prosessen (Ravitzky 1990). A.I. Kook mente den jødiske nasjon (Am Israel), Landet Israel (Eretz Israel) og Toraen var ett. Denne syntesen kunne ikke oppløses i teorien, og A.I. Kook mente derfor den heller ikke skulle eller kunne oppløses i den historiske praksis (Avineri 1981). Enhver som ga avkall på troen på retur til Sion ga i A.I. Kooks øyne også avkall på sin tro på jødernes identitet som en nasjon. Eretz Israel hadde frem til da i hovedsak blitt brukt som en metafysisk forestilling, et sted der jødene skulle samles på et spirituelt nivå. A.I. Kook tolket imidlertid Eretz Israel bokstavelig, og knyttet dermed sammen *forestillingen om Eretz Israel* med *territoriet Palestina*. Med dette ha han en religiøs legitimering av de sekulære sionistenes arbeid med å returnere til Palestina.

Mange i det ortodokse religiøse lederskapet mente det var et problem at de sekulære sionistene, som betraktet seg selv som ateistiske sosialister, var de som skulle gjenoppbygge det hellige land. A.I. Kook mente imidlertid at disses subjektive forståelse av motivene for sine handlinger skjulte et hellig aspekt de ikke selv var klar over. I den hellige kosmiske orden var ikke alltid den sanne betydning av et individs handlinger synlig for dem selv. A.I. Kook mente derfor at de sekulære sionistene godt kunne *tro* de var motiverte av sekulære, politiske

²⁵ Heretter A.I. Kook

ideer, men at deres tilsynelatende sekulære motivasjon egentlig var et ytre dekke for den virkelige betydning av deres handlinger, som var relatert til Guds frelsende struktur (Ravitzky 1990). I følge A.I. Kook måtte sekulære sionister derfor betraktes som Guds tjenere, ikke som blasfemister.

Kook så på Israels frigjøring som en del av en universell prosess:

«All the civilizations of the world will be renewed by the renaissance of our spirit. All quarrels will be resolved, and our revival will cause all life to be luminous with the joy of fresh birth. (...) The active power of Abraham's blessing to all the peoples of the world will become manifest, and it will serve as the basis of our renewed creativity in Eretz Israel.» (Avineri 1981:195)

Samtidig var han bekymret for hva som ville skje med den jødiske nasjon i det den skulle ta del i samtidens praktisk politiske arena. Fordi de hadde vært et folk i eksil, uten makt, hadde jødene også unngått korrumperingen slik makt fører med seg. For å overleve i datidens verden ville en jødisk stat imidlertid måtte opptre som en «ulv blant ulver.» En slik stat kunne ikke sies å være bygget på rettskap og rettferdighet, og dermed heller ikke være et redskap for hellig frigjøring. En virkelig frigjøring avhang derfor av at resten av verden også ble frelst, slik at den jødiske staten ikke behøvde å ta del i denne verdens maktkamper (Avineri 1981). Avineri framholder derfor at Abraham Isaac Kooks visjon ikke i utgangspunktet var nasjonal-religiøs, men heller omhandlet universell frelse, der Eretz Israel, Israels folk og alle verdens nasjoner, ville frelses.

3.2 Fra teori til praksis: Zvi Yehuda Kook (1891-1982)

Blant teoretikere er det enighet om at A.I. Kooks filosofi utgjør det ideologiske grunnlaget for den nasjonal-religiøse bosetterbevegelsen (Butenschøn 2006, Ravitsky 1993, Avineri 1981, Winer 1991). Imidlertid synes det klart at det var hans sønn Zvi Yehuda Kook²⁶ som var bevegelsens hovedideolog (Don Yehiya 1987, Aran 1991, Sivan og Friedman 1990, Ravitsky 1990). I årene etter A.I. Kooks død tok Z.Y. Kook over rollen som leder for yeshivaen Merkaz Harav i Jerusalem, og tilbrakte mye tid på å utgi og tolke farens tekster. Der A.I. Kook hadde et universalistisk tilnærming tilførte Z.Y. Kook religiøs sionisme et jødisk partikularistisk aspekt (Ravitsky 1993). Han utviklet farens teoretiske ideer til et mer operativt nivå i så radikal grad at de endret deres originale mening og intensjon (Don-Yehiya 1987). Dette

²⁶ Heretter Z.Y. Kook

demonstreres for eksempel i deres syn på religiøses rolle i nasjonale politiske aktiviteter. A.Y. Kook oppfordret til deltakelse i alle sfærer av livet, men fremhevet religiøse jøders forpliktelse til å fokusere på den spirituelle dimensjonen av den jødiske nasjonale oppvåkning. En slik spirituell oppvåkning ville føre til en masse-retur til jødisk religion. Mens Z.Y. Kook også håpet på en slik oppvåkning fremhevet han i langt høyere grad enn sin far den aktive rollen religiøse jøder burde inneha i den politiske dimensjon av den nasjonale messianske oppvåkningen (Don Yehiya 1987). Dette skulle demonstreres i han og hans tilhengers arbeid med bosetting på Vestbredden etter 1967. (se under)

Z.Y. Kook anså opprettelsen av staten Israel som begynnelsen på den messianske tidsalder (Don-Yehiya 1987). Staten var legemliggjøringen, konkretiseringen av frigjøringsvisjonen (Ravitzky 1990). I den messianske tidsalder Z.Y. Kook talte om var det ikke snakk om noen personifisert Messias. Z.Y. Kook lette etter tegn på Guds forsyn i samtidige hendelser i den jødiske nasjonens liv, og «Messias» var for han en metafor for den messianske idé. Z.Y. Kook framholdt at det til slutt ville komme en personifisert Messias, men i motsetning til ultraortodoks teologi som hevder det er denne Messias komme som vil igangsette den jødiske frigjøringsprosessen, mente Z.Y. Kook at denne prosessen startet ved opprettelsen av staten Israel, og at den ville legge grunnlaget for den personifiserte Messias tilbakekomst (Ravitsky 1993).

3.3 Messiansk oppvåkning

Der Z.Y. Kook betraktet opprettelsen av staten Israel som begynnelsen på den messianske tidsalder, markerte Seksdagerskrigen begynnelsen på det en kan kalle den messianske oppvåkningen blant religiøse sionister i Israel (Aran 1991). Eretz Israel gikk nærmest over natten fra å være en drøm til en virkelighet, og for Z.Y. Kooks tilhengere var utfallet av krigen en mirakuløs manifestasjon av den hellige frigjøringsprosessen (Don Yehiya 1987). Fram til da hadde det vært en dualitet mellom visjonen om *landet* som et fysisk, materielt sted, og det spirituelle *Landet*. Den nye territorielle virkeligheten gjorde det mulig å kombinere geo-historisk virkelighet og metafysikk; ved å annektere de nye områdene til staten Israel ville en kunne inkludere Landet i landet (Aran og Gurevitch 1994). Krigen styrket følelsen av nasjonal solidaritet blant jøder i Israel, og ga ny styrke til den unike, separate naturen og posisjonen til det jødiske folk, samt skillet mellom jøder og andre nasjoner (Don-Yehiya 1987).

Krigen i 1973²⁷ kom som et sjokk for israelere flest. For de religiøse sionistene representerte den en trussel mot hele det messianske prosjekt, og prosessen for en jødisk

²⁷ I denne krigen ble Israel overraskende angrepet av Egypt og Syria under den jødiske høytiden Yom Kippur.

nasjonal gjenfødelse. Resultatet av krigen ble derfor for disses vedkommede en følelse av hastverk, og et behov for rask handling for å konsolidere og utvide den jødiske tilstedeværelsen i Eretz Israel. Gush Emunim, som ble stiftet i kjølvannet av krigen, så det som sin oppgave å realisere Guds plan for jødene, og arbeidet med bosetting på Vestbredden ble derfor helt sentralt for deres virksomhet (Evron 1995). Gruppen populariserte Z.Y. Kooks ideologi. Aran oppsummerer deres ståsted slik:

«The Land of Israel within its biblical borders has a lofty internal quality. Every bit of its territory, every clump of earth, is the holy of holies, as the Torah declares. This holiness is also derived from the nature of redemption. Redemption means sovereignty over the entire Promised Land. Therefore, any declaration or deed by any government in the world, including that of Israel, which contests our hold on the Territories liberated in the holy war, has no validity and is considered null and void. In contrast, all weapons of the army which conquers and defends our land are of spiritual value and are as precious as religious articles. An IDF rifle and tank have the same value as the prayer shawl and phylacteries; soldiers are as important as Talmudic scholars, and settlers are a particularly saintly group.” (1991:291)

Gush Emunims virksomhet beskrives av Aran som en *politisk religion*, og ikke som religiøs politikk. Gruppen trakk ikke noe skille mellom religiøse og politiske anliggender, og ønsket å oppnå religiøse mål gjennom den politiske arena. Et sentralt aspekt ved Gush Emunims ideologi er deres fokus på samarbeid med sekulære jøder i arbeidet med å forberede frigjøringen. Et slikt samarbeid var for Gush Emunim en hellig verdi i seg selv (Don-Yehiya 1987). Det ble legitimert ved fokuset på det unike i den jødiske nasjonen. Gush Emunims partikularistiske tilnærming til det jødiske folk som noe helt unikt fikk uttrykk i en fiendtlig holdning til alt ikke-jødisk (Evron 1995). Dette inkluderte ikke bare araberne, men også vestlig kultur (Kimmerling 1983).

4. TRE HOVEDPRINSIPPER: LAND, NASJON OG STAT

Ut fra litteraturen som er utgitt om religiøs sionisme kan en si at målet for den religiøse sionistiske ideologi som har drevet bosettingsbevegelsen er å jobbe for tilretteleggelsen for Messias tilbakekomst, og i forlengelsen av dette frigjørelsen av det jødiske folk. I arbeidet med dette er tre hovedprinsipper viktige: (1) Landet Israel (Eretz Israel), (2) Den Jødiske Nasjon (Am Israel), og (3) Staten Israel. I dette kapittlet vil jeg ta for meg disse prinsippene enkeltvis. Etter å ha skissert hvordan litteraturen beskriver religiøs sionismes tilnærming, vil jeg gjøre rede for mine informanternes tilnærming. På denne måten vil jeg systematisk avdekke forskjeller og likheter mellom religiøs sionisme slik den er skissert i teorien, og slik den oppleves praktisk blant nasjonal-religiøse bosettere på Vestbredden i dag.

4.1 Landet – Eretz Israel

4.1.1 Teori

A.I. Kook fremholdt at Eretz Israel var gitt til jødene av Gud,²⁸ og la vekt på den nære tilknytningen mellom Eretz Israel og det jødiske folk.

«Eretz Israel is not something apart from the soul of the Jewish people; it is no mere national possession, serving as a means of unifying our people and buttressing its material, or even its spiritual, survival. Eretz Israel is part of the very essence of our nationhood, it is bound organically to its very life and inner being.» (Sicker 1992:145)

For å leve ut sin jødiskhet var det i forlengelsen av dette sentralt for Kook at det jødiske folk returnerte til Eretz Israel. Returen var ikke bare et messiansk postulat som skulle gjennomføres når Gud ville det, men et umiddelbart imperativ for hver jøde (Avineri 1981). Det var bare i Eretz Israel den jødiske nasjonen fullstendig kunne realisere seg selv.

²⁸ I følge bibelen er grensene til området Gud lovte Abraham skissert slik: «from the river Euphrates (...) in the north to the river of Egypt [Nilen] in the south, and from the Great Sea [Middelhavet] in the west to the desert in the east.» (Kimmerling 1983:173) Fokus for Gush Emunim lå imidlertid på områdene som for dem utgjør Judea og Samaria (Kimmerling 1983)

«The community of Israel is the essence of all existence. In this world, the essence flows directly into the Israelite nation, into its materiality no less than its spirituality, into its history no less than into its faith» (Winer 1991:215)

Z.Y. Kook omgjorde de bibelske versene om Guds løfte til Abraham til politiske krav som skulle oppfylles her og nå (Kimmerling 1983). Den virkelige frigjøringen av det jødiske folk ville i følge Z.Y. Kook skje den dagen jødernes eksil hadde opphørt, og de igjen var samlet i Eretz Israel (Ravitzky 1990). Jødisk tilstedeværelse i Eretz Israel var derfor en essensiell del av frigjøringsprosessen, som et ledd i arbeidet med å sikre jødisk suverenitet. Bosetting i Eretz Israel ble omgjort til et religiøst bud (Don-Yehiya 1987). Ethvert territorielt kompromiss som innebar å oppgi deler av Eretz Israel ble av Z.Y. Kook og hans tilhengere ansett for å være en alvorlig forstyrrelse av den gudebestemte messianske prosess, og måtte motarbeides med alle tilgjengelige midler (Don-Yehiya 1987).

Eretz Israel fremstilles i litteraturen som et helt sentralt ledd i religiøse sionisters arbeid for å oppnå sitt overordnede mål om en re-etablering av den jødiske nasjon i det hellige land.

4.1.2 Informantenes beretninger

Gjennom intervjuene jeg gjennomførte med mine informanter fremgår det at landet fortsatt har en sentral betydning for nasjonal-religiøse bosettere. Hovedpunktene i historiene om Eretz Israel dreier seg om landets religiøse betydning, landet som jødernes hjemland, jødernes rett på landet, og landet som en del av informantenes identitet. Informantenes synspunkter rundt dette tema var i høy grad samsvarende, og jeg kunne ikke identifisere ulike mønstre mellom de respektive sidene av barrieren.

Den første faktoren informantene trekker frem i den sammenheng er den nære tilknytningen mellom det hellige land og jødisk religion. Sara beskrev det slik:

«For us, Judea and Samaria is the cradle of Judaism. The word Jew and Judea is the same word.²⁹ (...) Here we grew up, here we became a nation.(...)»

David trekker frem at han og hans familie flyttet fra Jerusalem til T'koa for to år siden fordi landet var hellig. Rachel legger vekt på at det er jødernes *tro* på at de har fått landet av Gud, og at det er Hans vilje at de skal bo der, som har fått dem til å flytte hit. I forlengelsen av dette

²⁹ Judea heter *Yehuda* på hebraisk. Dette har samme rot som *Yehudi*, som betyr jøde.

trekker flere av informantene frem at også deres religionsutøvelse er knyttet til landet. I tråd med ideologien som skisseres i litteraturen mener for eksempel Sara at det kun er i Eretz Israel jødene er pliktige til å oppfylle alle budene i Bibelen. Også Yuval legger vekt på at det er noen av budene det er umulig for jøder i diasporaen å oppfylle, for eksempel de som er tilknyttet jordbruk. På den måten sier informantenes beretninger at deres mulighet for å leve sin religion fullt ut er avhengig av deres tilstedeværelse i Eretz Israel.

Informantene begrunner sin religiøse tilknytning til landet med at Bibelen beskriver Judea og Samaria som jødenes hjemland. Judea og Samaria er en integrert del av jødisk historie, noe informantene hevder å ha fysiske beviser på. Flere av dem la vekt på at det overalt på Vestbredden var rester av jødenes historiske arv. Sara sier for eksempel:

«(...) I can show you around all the remains of the old periods, we can see purified baths from 2000 years ago, you can see the palace of Herod from 2000 years ago, (...) you can see a water tunnel, and aqueduct that lead water to the temple, and it's still there. So where ever I'm driving here, I see Jewish heritage.»

Mange av informantene mener disse bevisene på deres historiske tilknytning får dem til å føle seg hjemme på Vestbredden. (Baruch, Yuval, Sara) David mener til og med at han føler seg mer hjemme i Judea enn i Jerusalem. Hvorvidt dette landet også har betydning for palestinerne blir kun såvidt nevnt av Yuval:

«The idea that this is Arab land, and I'm a stranger here, to me it's just as ridiculous as for you the idea of Trondheim or Oslo or anyplace else in your country is considered foreign land, and that you are a stranger or an occupier. I am here in my own land.»

Det er tydelig at informantene er overbeviste om det hellige båndet mellom Gud og jødene, som gjør Eretz Israel til jødenes hjemland.

For informantene betyr denne gudegitte legitimeringen også at jødene har *rett* til å bo i hele Eretz Israel. (Abraham, David) Også her fikk jeg inntrykk at informantene betrakter dette som en selvfølge, og en del av en naturlig rekke. Gud har gitt landet til jødene, det er vårt hjemland, og vi har derfor rett til å være her.

Flere av informantene nevner også at Eretz Israel er en viktig del av deres personlige identitet. Iris forteller at det viktigste for henne gjennom hele hennes ungdomstid var å

komme til Israel og ta del i å bygge landet. Sara føler seg knyttet til hver av generasjonene som drømte om, og arbeidet for å komme tilbake til Eretz Israel. Hun forteller hvordan hennes far kjempet i slaget om Kfar Etzion under krigen i 1948-49, og at hun derfor føler hun viderefører farens kamp ved å fortsette å bo i landet. Hennes identitet er bygget på arven fra hennes forfedre. Historien om Saras far viser at også samtidige hendelser bidrar til å påvirke informantenes ideologi.

Informantenes historier forteller at Eretz Israel fortsatt er et sentralt prinsipp i deres religiøse sionistiske ideologi. På de fleste punkter sammenfaller deres synspunkter med den ideologi som er skissert i litteraturen.

4.1.3 Ulikheter i informantenes beretninger og religiøs sionistisk ideologi

Ser en imidlertid på retorikken som tas i bruk når det kommer til politiske spørsmål som berører territorialitet, er det påfallende hvordan informantenes argumentasjon skifter fra religiøse undertoner til mer strategiske. Når jeg for eksempel har bedt informantene fortelle om deres synspunkter angående barrieren er det de sikkerhetsmessige argumentene som dominerer i deres besvarelser.

Samtlige informanter er motstandere av barrieren. Motstanden begrunnes i hovedsak med dens begrensede sikkerhetsmessige funksjon. Yuval forteller hvordan araberne uansett kommer til å bruke stiger for å klatre over, eller grave tunneller for å komme under barrieren. Sara mener barrieren er en strategisk feil, og at den bare vil skape mer terror enn å forhindre det. David poengterer hvordan barrieren kun vil skape praktiske problemer for bosetterne.

Informantenes strategiske retorikk hadde kanskje vært forståelig hvis de hadde trodd på regjeringens argumentasjon om at barrieren blir konstruert av sikkerhetsmessige årsaker. Imidlertid poengterer flere av informantene at de har avslørt regjeringens virkelige intensjon med barrieren, og at de ikke lengre tror det blir bygget av sikkerhetsmessige årsaker (Abraham, Sara, Yuval). Informantene frykter at barrieren utgjør Israels fremtidige grense (Abraham, Yuval, Baruch, Sara). Også argumentasjonen mot en slik grense er basert på realpolitikk fremfor religion. Sara poengterer at Israel ikke kan leve innenfor slike grenser hverken økonomisk, sikkerhetsmessig eller demografisk. Med rakettene palestinerne har i dag vil de lett kunne nå hele Israel fra sine posisjoner på Vestbredden, og med Israels naturlige vekst trenger jødene plass.³⁰ Abraham er på sin side mest bekymret for at en slik fremtidig grense samtidig vil bety opprettelsen av en palestinsk stat, med de truslene han mener det vil innebære for jødene.

³⁰ Sara mener Israel har den høyeste naturlige befolkningsvekst i verden. I følge CIA World Factbook er Israels befolkningsvekst 1.154%

Som en konsekvens av at barrieren blir Israels grense, vil bosetterne øst for barrieren måtte trekke seg ut av området. Også i sin omtale av en slik tilbaketrekking argumenterer informantene med sikkerhetsmessige faktorer. De trekker frem tilbaketrekkingen fra Gaza som et eksempel på at tilbaketrekking fra områder under jøders kontroll ikke bedrer sikkerheten (Yuval, Sara). Baruch mener en eventuell tilbaketrekking må forhandles frem med bosetterne.

I litteraturen om religiøs sionisme beskrives politiske hendelser som kan føre til territorielt kompromiss som en forstyrrelse av en gudegitt messiansk prosess. Eretz Israel er som vist ovenfor en helt sentral del av frigjøringen, siden det er når jødene har kontroll over landet at denne virkelig begynner. De senere års politikk med konstruksjon av barrieren, Disengagement- og konvergeringsplanen er den mest åpenbare og omfattende trusselen mot visjonen om jødisk kontroll over Eretz Israel siden Seksdagerskrigen. Jeg er derfor overrasket over hvor lite religiøs retorikk som brukes i informantenes omtale av disse spørsmålene. Naturligvis kan informantene ha forsøkt å fremstille sine politiske budskaper med resonnementer de trodde jeg som vestlig student ville falle lettere for enn religiøs retorikk. Dette var en metode mye brukt av Gush Emunim i deres storhetstid (Aran 1991). Samtidig fikk jeg på andre områder ikke følelsen av at noe sto i veien for å bruke religiøs retorikk. Informantenes religiøse tilnærming til Eretz Israel samsvarer i høy grad med den ideologien som skisseres i teorien, mens denne ideologien ikke kommer frem i deres beretninger om dagens politiske virkelighet.

4.2 Nasjonen – Am Israel

4.2.1 Teori

I teorien fremheves det nære båndet mellom Eretz Israel og Am Israel. A.I. Kook tilla den jødiske nasjons hellige natur stor vekt. «The Spirit of the people, restored by the return to the homeland, will make manifest its ancient qualities, and the prophetic spirit in its divine glory will emerge from its concealment.» (Winer 1991:215) For A.I. Kook var denne helligheten knyttet til et latent potensiale i den jødiske nasjon som kunne realiseres gjennom at jødene lot sine handlinger styres av Toraen. På dette punktet skilte han seg fra sin sønn. Z.Y. Kook anså det jødiske folks hellige natur for et gitt *faktum*, som legitimerte jødernes kamp for suverenitet i Eretz Israel. Eretz Israel og Am Israel knyttes sammen gjennom sin funksjon som hellige. Der sekulær sionisme søkte å normalisere forholdet mellom den jødiske nasjon og resten av verdens nasjoner, vektla Z.Y. Kook og hans tilhengere å fremheve det *unike* med den jødiske nasjon. Jødene var Guds utvalgte folk, og den jødiske nasjon hadde derfor en helt spesiell stilling blant verdens nasjoner (Sicker 1992).

Forestillinger om at nasjonen er unik med felles skjebne, historie og språk, er med på å konstruere en grense mellom Oss og De Andre (Billig 1995). Z.Y. Kook og hans tilhengere bidro til å definere et Oss gjennom å stimulere følelsen av nasjonal identitet blant jøder. Ved å ta avstand fra alt ikke-jødisk definerte bevegelsen i tillegg De Andre (Evron 1995).

Mens araberne utgjorde den umiddelbare hovedfienden, ble også Vesten et «Andre» for bevegelsen (Kimmerling 1983).

4.2.2 Informantenes beretninger

Jeg stilte ingen direkte spørsmål om Am Israel til mine informanter. Årsaken til dette var at jeg ønsket å se hvor mye de uoppfordret ville vektlegge jødernes nasjonale identitet og fellesskap. I sine beretninger om den jødiske nasjon er det mulig å identifisere et skille mellom informantene vest for barrieren i forhold til informantene som bor øst. Jeg vil derfor omtale disse grupperingene hver for seg.

Vest for barrieren

På samme måten som det skisseres i litteraturen trekker informantene vest for barrieren frem det nære forholdet mellom Eretz Israel og Am Israel. Abraham forteller at den jødiske nasjon har vært spredt, men ble samlet igjen i Eretz Israel. Også Sara mener det var her, i Eretz Israel jødene ble en nasjon. Dermed mener informantene at landet er av essensiell betydning for den jødiske nasjons overlevelse.

Det unike ved jødene brukes som legitimering for at de trenger et eget land. Som Sara sier:

«Judaism is a little different than Christianity, cause Judaism isn't only a religion, it's also a nation. (...) The Jews have some rules that makes us a little more difficult to be integrated with other people. For instanse, the Jewish people doesn't intermarry with other people. (...) Our language is totally different than any other language in the world. (...) So this is why we want a independent country (...).

Med denne historien forteller Sara samtidig at den jødiske nasjon utgjør et Vi. Dette underbygges av de andre informantene. Abraham forteller for eksempel at for han er et udelt jødisk folk viktigere enn et udelt Eretz Israel. Han ville derfor aldri finne på å motsette seg en tilbaketrekking ved bruk av fysisk vold, fordi dette ville innebære å slåss mot andre jøder. Baruch er bekymret for at en implementering av planer om tilbaketrekking vil føre til at den jødiske nasjon igjen splittes, denne gang politisk, og ikke fysisk.

Selv om informantene trekker frem det unike ved det jødiske folk, er det interessant å se hvordan De Andre ikke lengre er det samme som de som skisseres i litteraturen. Mens araberne fortsatt er informantenes hoved-Andre, har synet på Vesten endret seg siden litteraturen ble utgitt. Fremfor å kategorisk motsette seg vestlig kultur tenderer mine informanter til å sammenligne seg selv og sin bosettingsvirksomhet med Vesten. I sin omtale av den arabiske trussel forteller for eksempel Sara at araberne er ute etter å eliminere Vesten, og at Israel er første steget på veien.

«They don't accept the West at all. They are going to fight the West, and we are the first stage, we're an outpost of the West in the Middle East.»

Denne holdningen gjenspeiles hos informantene øst for barrieren (David, Rachel). Det har dermed skjedd en endring i religiøs sionistisk ideologi hva angår Vi og De Andre. Mens både Vesten og Araberne utgjorde «De Andre» for Gush Emunim, normaliserer mine informantene forholdet mellom seg selv og Vesten ved å sammenligne sin virksomhet med vestlige verdier.

Øst for barrieren

Der informantene vest for barrieren på eget initiativ tillar den jødiske nasjon vekt i sine beretninger, er denne tematikken så godt som utelatt i beretningene til informantene øst for barrieren. Disse begrenser sin omtale av Am Israel til uttalelser som «Gud har gitt dette landet til det jødiske folk», uten å utdype hva den jødiske nasjon betyr, eller hvilken sammenheng det er mellom religionen og folket. En mulig forklaring kan være at den jødiske nasjonens hellighet blir tatt for gitt blant disse informantene. Imidlertid er det i såfall vanskelig å forklare hvorfor beretningene deres legger så stor vekt på Eretz Israel, som informantene jevnt over også regner som en helt selvfølgelig jødisk «eiendom». En annen forklaring kan være at den gruppetilhørigheten som er en nødvendig faktor for følelsen av nasjonal tilhørighet er svekket blant informantene øst for barrieren. At Am Israel står så usentralt i deres beretninger i motsetning til informantene vest for barrieren, kan i såfall være et tegn på at de ikke føler tilhørighet til denne i samme grad.

4.3. Staten Israel

4.3.1 Teori

For A.I. Kook var Staten Israel en visjon. Han så for seg en idealstat, helt forskjellig fra andre, ordinære stater. Staten Israel skulle være sokkelen til Guds trone i verden, fordi dens eneste mål skulle være at Herren blir anerkjent som den Ene, noe som er den høyeste lykke

(Ravitzky 1993). For Z.Y. Kook var imidlertid staten en konkret institusjon som gjennom hans ideologi ble tillagt et hellig aspekt. Da staten Israel ble opprettet i 1948 ga Z.Y. Kook klart uttrykk for at den og dens institusjoner var skapt av Gud.

«The state of Israel was created and established by the council of nations by order of the Sovereign Lord of the Universe so that the clear commandment in the Torah 'that they shall inherit and settle the Land' would be fulfilled.» (Sicker 1992:151)

Til tross for en tilsynelatende sekulær karakter var Staten i følge Z.Y. Kook det konkrete uttrykket for hellig frigjøring (Don-Yehiya 1987). Da han tok utgangspunkt i at jødernes hellige natur var et faktum, ble også staten hellig fordi den var det konkrete stedet den jødiske nasjon skulle frigjøres. Dens opprettelse var derfor første steg på veien mot Messias tilbakekomst (Ravitzky 1993).

4.3.2 Informantenes beretninger

Også når det kommer til Staten Israel kunne jeg identifisere ulike mønstre i beretningene til informantene på de respektive sidene av barrieren.

Vest for barrieren

Informantene vest for barrieren uttrykker skuffelse over israelske myndigheters politikk. Baruch fremstiller forholdet mellom bosetterne og sentrale instanser i Israel som ujevnt.

«Israel består av et triangel av media, Høyesterett, og Knesset. Slik det er nå jobber alle mot oss. Vi har mistet mye makt, og får den neppe tilbake denne generasjonen».

Han fortsetter med å beskrive hvordan politikere tidligere kunne identifisere seg med bosetterne. Han mener det har skjedd en endring. «Før visste de hvordan skogen og fjellene luktet. Nå er alle i Knesset advokater». Baruch beskriver hvordan bosetterne pleide å ha makt, men at Sharon sviktet dem gjennom sin Disengagement plan.

På tross av denne misnøyen framgår det av informantene vest for barrierens beretninger at de mener en stat er viktig og nødvendig. Sara mener for eksempel at «vi trenger en jødisk stat fordi vi er et folk som ønsker å leve sammen» På denne måten beskrives staten Israel som stedet der Am Israel skal være. Dette er i tråd med ideologien som skisseres i litteraturen. Misnøyen med å ha mistet sin innflytelse og idylliseringen av forholdet

bosetterne pleide å ha til politikerne, kan også sies å være uttrykk for et ønske om å ha en slik innflytelse. Dette demonstreres for eksempel i Baruchs ønske om å forhandle med staten om en eventuell tilbaketrekking. Gjennom sine beretninger sier dermed informantene i denne gruppen at de mener staten Israel er viktig, og at de ønsker å spille en aktiv rolle i dens anliggender.

Denne holdningen reflekteres i informantenes syn på forholdet mellom religiøse og sekulære jøder. Det er enighet om at det er et skille mellom disse, som enkelte av informantene omtaler som to ulike «offentligheter» (publics) (Baruch, Sara). Samtidig vektlegges nødvendigheten av at disse to offentligheter forenes. Sara sier:

«We have the connection from (...) the aspects of natural belonging. What we are trying to do is to connect the two publics.»

Sara mener videre religion bør spille en rolle i staten, og at denne rollen er knyttet til de sosiale budene i Bibelen. Hun fremstiller det som u-jødisk at arbeidere ikke får betalt, og trekker også andre offentlige oppgaver som eldreomsorg og fattigdomsbekjempelse frem som eksempler der religion bør ha større innflytelse i staten. På denne måten blander Sara realpolitikk og religion, og sakraliserer de offentlige oppgavene staten er ansvarlige for.

Øst for barrieren

Informantene på begge sider av barrieren er enige om at det eksisterer et skille mellom religiøse og sekulære jøder i dag. Imidlertid distanserer informantene øst for barrieren seg i høyere grad fra de sekulære kreftene, noe som demonstreres i Yuvals beretning. Han mener det er viktig at religiøse er en del av staten, vanlig liv og sekulær kultur, og at bosetterbevegelsen har vært flinke til dette opp gjennom årene. I første omgang kan dette minne om synspunktene informantene vest for barrieren ytret. Imidlertid fortsetter Yuval med å fortelle at det er denne evnen til å tilpasse seg som gjør de religiøse bosetterne til en politisk trussel for de sekulære. Han mener myndighetenes ønske om å evakuere bosetterne øst for barrieren er et ledd i deres ønske om å svekke denne trusselen. De nasjonal-religiøse bosetternes «tilpassing» må i hans øyne derfor fortsette - ikke for å bygge bro med de sekulære, men for at de fortsatt skal kunne utgjøre denne trusselen.

Yuval utgjør et unntak blant informantene øst for barrieren. Utover hvor de fysiske grensene til staten bør gå, er det eneste som ellers fremgår av denne gruppens beretninger at regjeringen er inkompetent (Anat), og at det til syvende og sist er Gud, og ikke regjeringen som bestemmer hva som skal skje (Rachel). Der informantene vest for barrieren reflekterer

over sin egen rolle i staten, diskuterer dens struktur og hva de ønsker den skal være, indikerer beretningene til informantene øst for barrieren at de i langt mindre grad er interesserte i å ta del i statlige anliggender. Kombinert med denne gruppens manglende fokus på Am Israel i sine beretninger er det grunn til å stille spørsmål om hvorvidt det er i ferd med å utvikle seg en endring i deres oppfatning av De Andre, der sekulære jøder nå inngår i denne oppfatningen. I såfall skiller de seg både fra informantene vest for barrieren, og fra Gush Emunim slik skissert i litteraturen.

5. IDEOLOGISK ENDRING AV POLITISKE ÅRSAKER

5.1 Endringer i religiøs sionistisk ideologi

5.1.1 Generelle endringer

Den mest fremtredende generelle observasjonen jeg kan trekke fra mine intervjuer er den totale mangelen på henvisning til det messianske aspektet ved religiøs sionisme. Den ideologiske drivkraften bak Gush Emunim var i følge litteraturen troen på at kampen for jødisk dominans over Eretz Israel var en del av den jødiske frigjøringsprosessen, og at en gjennom denne kampen bidro til å legge til rette for Messias komme. Hverken jødernes frigjøringsprosess eller troen på at den messianske tidsalder fremgår i noen av beretningene til mine informanter. I sine historier om Seksdagerskrigen refereres det til «frigjøringskrigen», «da vi vant tilbake Judea og Samaria som er en viktig del av jødisk arv», uten at dette tillegges noen mer mystisk eller messiansk kraft. Når informantene beskriver sin bosettingsvirksomhet og kamp mot tilbaketrekking begrunnes den med at det er «vårt land», og at «vi har rett på det», ikke at «vi har en plikt til å bygge landet som et første steg på vei til frigjøring».

Kombinert med den manglende bruken av religiøs retorikk i informantenes beretninger omkring Eretz Israel kan det synes at det fundamentalistiske aspektet ved religiøs sionistisk ideologi ikke lengre står sentralt. Mens Gush Emunim hadde en fiendtlig holdning til Vesten og alt ikke-jødisk, beskriver mine informanter Israel og bosettingene som en utpost til Vesten, og likestiller sitt verdigrunnlag med den vestlige frihets- og demokratitanken.

5.1.2 Øst-Vest

Forskjellene mellom informantene på de respektive sidene av barrieren konsentrerer seg rundt deres omtale av Am Israel og Staten Israel.

Informantene vest for barrieren reflekterer, beskriver og ytrer ønsker om å delta i statlige anliggender. Dette demonstrerer at de jevnt over har en aktiv tilnærming til politiske spørsmål. De vektlegger behovet for å forene de sekulære og religiøse jødene, og uttrykker dermed et ønske om en samlet nasjon. For disse informantene er Vi alle jøder. Ser en bort fra de generelle endringene jeg beskriver over, sammenfaller disse informantene i høy grad med beskrivelsen av Gush Emunim i litteraturen.

Informantene øst for barrieren uttrykker et skarpere skille mellom Oss og De Andre når det kommer til de sekulære delene av Israel. De ytrer heller ikke noe ønske om å endre på

dette. De reflekterer lite over sin rolle for statlige anliggender, noe som skiller seg fra både informantene vest for barrieren, og Gush Emunim.

Forskjellene mellom de to gruppene informanter gjenspeiles i deres syn på fremtiden. Informantene vest for barrieren anerkjenner at fremtiden er usikker, samtidig som de beskriver virkeligheten i dag, og hva de ønsker å gjøre for å endre/jobbe med denne virkeligheten. De skisserer potensielle løsninger, forteller hva de ønsker skal skje, og utviser en generell vilje til å kjempe for dette. Til sammenligning virker informantene øst for barrieren mer resignerte. Det kan virke som at den praktiske usikkerhet frykten for en eventuell tilbaketrekking fører med seg gjør fremtiden til en uangripelig problemstilling. Anat påpeker at jeg har valgt et vanskelig tema å skrive oppgave om siden alt endrer seg hele tiden og det er umulig å si noe om hva som skje. David ser ingen ende på konflikten. Han har lyst til å bli boende i Judea i fremtiden, men mener mye kan skje innen han blir voksen, og at ingen kan forutsi noe. Yuval mener det eneste en kan si sikkert er at jøder ikke vil overleve under arabisk suverenitet – det har man sett gjennom historien. «Our people with its history nothing is certain, so you have to do what you consider as right, and hope that history will work in our favor». Rachel tegner det mest negative bildet av fremtidsutsiktene av alle informantene: «The world is joining forces with Iran, so soon Israel will stand alone»

Informantene øst for barrieren gir dermed inntrykk av at de har oppgitt muligheten for å påvirke historiens gang, generelt, og politiske prosesser spesielt, mens nettopp en deltakelse i disse prosessene trekkes frem som konkrete planer for informantene vest for barrieren. Videre kan det virke som at et slikt pessimistisk syn på fremtiden stimulerer til, og fungerer som grobunn for den type dommedagsretorikk som Rachel uttrykker.

5.2 Sammenhengen mellom disse endringene og Israels forsøk på å skape en ny territoriell virkelighet på Vestbredden

Både hva angår Am Israel og Staten Israel indikerer mine funn at informantene øst for barrierens følelse av tilhørighet til resten av det jødiske folk og den jødiske stat er svekket i forhold til informantene vest for barrieren. At en manglende tilhørighetsfølelse til Am Israel sammenfaller med manglende tilhørighetsfølelse til staten Israel er naturlig, i og med at staten er konkretiseringen av nasjonen i følge religiøs sionistisk ideologi. Denne ideologiske endringen kommer i tillegg til en mer generell endring som gjenspeiles på begge sidene av barrieren, og som vitner om en «sekularisering av de religiøse». Blant informantene har

religiøs retorikk blitt erstattet av realpolitisk retorikk når det kommer til samtidige eller fremtidige fenomener. Dette står i kontrast til Gush Emunims «politiske religion» slik den skisseres i litteraturen, og kan dermed være et tegn på at politikk og religion i dag er mer adskilt blant nasjonal-religiøse bosettere. I teksten under vil jeg argumentere for at de ideologiske endringene som har funnet sted blant mine informanter har sammenheng med de siste års politiske utvikling generelt, og separasjonsbarrieren og dens politiske aspekt spesielt.

5.2.1 Legitimering av jøders bosetting på Vestbredden ved utbruddet av Al-Aqsa intifadaen

I sin hovedoppgave i religionshistorie drøftet Heidi Krog Tysvær i 2001 hvordan jøder legitimerer sin bosetting på Vestbredden. Oppgaven var basert på kvalitative intervjuer med bosettere fra to bosettinger; Mevo Dotan, og Beit El. Beit El er en nasjonal-religiøs bosetting lokalisert øst for barrieren, der de fleste av innbyggerne er tilhengere av Kooks ideologi (Krog Tysvær 2001:103). Krog Tysværs intervjuer ble gjennomført mellom juli og oktober 2000, altså rett før utbruddet av Al-Aqsa intifadaen. Dette var før arbeidet med separasjonsbarrieren var påbegynt. En sammenligning mellom mine og Krog Tysværs informanters ideologiske ståsted kan derfor gi noen indikasjoner på hva som har endret seg i løpet av de siste syv årene.

Informantene fra Beit El fremhever den nære sammenhengen mellom Eretz Israel, Am Israel og Toraen. Både Am Israel og Eretz Israel er hellige og unike fordi de er utvalgt av Gud. Det er dette som knytter jødene til Israel. I deres øyne kan derfor ikke Am Israel, Eretz Israel og Gud sees atskilt fra hverandre. Krog Tysværs informanter fremholder også at det jødiske folk som helhet har en funksjon i forhold til hvert enkelt individ, og at et hvert individs oppførsel påvirker hele folket. For at frigjøringen skal finne sted er ikke Guds løfte det eneste som skal til; det jødiske folket må delta aktivt for å få dette til å skje. Å være Guds hellige folk innebærer ikke bare at en har Guds beskyttelse. Jødene står ansvarlige ovenfor Gud, og deres unike karakter innebærer dermed også en forpliktelse like mye som et gode.

Krog Tysværs informanter anerkjenner at de er avhengige av statens støtte for sin bosettingsvirksomhet. At staten støtter dem er behagelig, men ikke strengt talt nødvendig. De ønsker ikke å gjøre staten til hovedlegitimering for bosettingen, fordi det ville falle tilbake på dem selv hvis regjeringen bestemte seg for å fjerne bosettingene. Også Krog Tysværs informanter har sikkerhetsmessige bekymringer knyttet til regjeringens³¹ politikk. De mener regjeringens sikkerhetspolitikk er avgjørende for statens sikkerhet, og er bekymret over at regjeringen gjennom sin politikk fremmer palestinernes mulighet og vilje til å gjennomføre terrorhandlinger. I argumentasjon mot å trekke seg ut av det hellige land benytter imidlertid disse informantene religiøs retorikk. De mener landet kun er i jødenes forvaltning, og at de

³¹ På daværende tidspunkt var det regjeringen til Ehud Barak som styrte Israel.

ikke har rett til å gi det fra seg. Krog Tysvær beskriver hvordan forholdet til staten og regjeringen blir problematisk for disse informantene, fordi regjeringen i deres øyne mangler bevisstheten om at landet er gitt til det jødiske folk av Gud, og at det ikke kan gis videre. En av informantene mener deler av problemene Israel står overfor henger sammen med at mange av innbyggerne bor der av andre grunner enn de religiøse. De forstår ikke landets betydning. Krog Tysværs informanter gir uttrykk for at deres bosetting er et ledd i arbeidet for Messias komme, eller begynnelsen på messiansk tid.

Sammenlignet med mine informanter bekrefter beretningene til Krog Tysværs informanter inntrykket av at bruk av religiøs retorikk blant nasjonal-religiøse bosettere har sunket de siste årene. I Beit El berettes det om bosetting i Judea og Samaria som en del av frigjøringen, og at det jødiske folk har en plikt til å delta i dette for å fremskynde Messias komme. Omtalen av regjeringens sikkerhetspolitikk har et religiøst aspekt i tillegg til det sikkerhetsmessige, i og med at det fokuseres på at regjeringen er i ferd med å gi fra seg hellig land. Dette mangler som demonstrert over i historiene til mine informanter.

Når det kommer til staten Israel og Am Israel har Krog Tysværs informanter mye til felles med mine informanter vest for barrieren. Deres betraktninger om sammenhengen mellom landet og nasjonen, samt det noe ambivalente forholdet til staten som noe en ønsker å være en del av, men som en samtidig må bearbeide fordi de ikke kan stoles på, er generelt det samme som hos mine informanter i vest. Dermed skiller holdningene til mine informanter øst for barrieren seg ikke bare fra dem på vestsiden, men også fra informantene fra Beit El. Dette er en indikasjon på at det har forekommet en endring siden begynnelsen av 2000-tallet.

5.2.2 Valget i 2006

I mars 2006 valgte Israel ny regjering. I de fleste nasjonal-religiøse bosettingene fikk National Union-National Religious Party³² over 70 prosent av stemmene, og de nasjonal-religiøse bosetterne fulgte dermed et tradisjonelt valgmønster (Etkes, Friedman, Shelef 2006). I min rapport *Divided Movement, The Settlers and the Separation Barrier in the West Bank* påviser jeg imidlertid at det er et skille mellom nasjonal-religiøse bosettinger på de respektive sidene av barrieren hva angår ekstreme elementer (2006). Med unntak av Bat Ayn og Immanuel er alle bosettingene med sterk oppslutning rundt det ekstreme høyrepartiet National Jewish Front (NJF) lokalisert øst for barrieren.

Dette partiet er ledet av en tidligere leder av Kach-partiet, som nå er forbudt i Israel, og av USA blir betegnet som en terroristgruppe. National Jewish Front ønsker jødisk kontroll

³² NU-NRP er en koalisjon av de to tradisjonelle nasjonal-religiøse partiene i Israel

også vest for Jordan-elven, og vil «fordrive fiendene som bor der». Støtte til dette partiet indikerer derfor ekstreme holdninger blant velgerne (Etkes, Friedman, Shelef 2006).

Tabell 2: Bosettinger med mer enn 10 prosent støtte til NJF

Øst	Type bosetting³³	Prosent stemmer til NJF
Yitzhar	Religiøs	61
Jewish settlement in Hebron	Religiøs	36
Kfar Tapuah	Religiøs	29,5
Mitzpe Yericho	Religiøs	23
Kiryat Arba	Religiøs	17
Susiya	Religiøs	17
Pnei Hever	Religiøs	16
Ma'ale Mishmash	Religiøs	14,5
Ma'ale Levona	Religiøs	14,5
Itamar	Religiøs	13
Kochav Ha'shachar	Religiøs	10,5
Nahaniel	Ultraortodoks	37
Kochav Ya'akov	Ultraortodoks	12,4
Telem	Blandet	17
T'koa	Blandet	11,5
Vest		
Immanuel	Ultraortodoks	14,5
Bat Ayin	Ultraortodoks/Religiøs	42,5

Det framgår i tillegg av rapporten at det også i ultraortodokse bosettinger er flere ekstreme elementer i bosettingene øst for barrieren. Dette er en ny utvikling, ettersom ultraortodokse bosettere tradisjonelt har involvert seg lite i politiske og ideologiske spørsmål. Resultatet fra valget i mars 2006 viser derfor at det har oppstått et skille mellom bosettinger øst og vest for barrieren.

5.2.3 Politiske realiteter og religiøs sionisme i dag

Endringene i religiøs sionisme må også sees i sammenheng med hva som ligger til grunn for den ideologiske tankegang hos bosettere og blant Israels befolkning generelt. I forkant av Seksdagerskrigen i 1967 hadde det utviklet seg en krise i den sekulære definisjonen av israelsk nasjonal identitet. Det sionistiske, sekulære verdisystemet maktet ikke å erstatte tradisjonell jødedom som en tilstrekkelig kilde for legitimering av israelsk stat og samfunn. Dette førte til at israelske jøder i økende grad igjen snudde seg til det tradisjonelle jødiske

³³ Kategoriene som her brukes er hentet fra Peace Nows tabell over «the social make ups of the settlement», som ligger under Peace Now Settlement List.

verdisystemet for å gi sin jødiske identitet innhold og betydning (Don-Yehiya og Liebman 1983). Kimmerling beskriver denne tiden som en tid der fokus skiftet; fra statens sekulære karakter til det mer religiøse Eretz Israel (1985). Som en konsekvens av dette skiftet ble følelsen av tilhørighet til staten styrket blant dem som tidligere hadde befunnet seg i periferien. Dette innebar blant annet bosetterbevegelsen, og kan bidra til å forklare både Gush Emunims fremvekst, og deres sterke oppslutning blant den israelske befolkningen.

Som en konsekvens av politisk utvikling ved slutten av 1980- og begynnelsen av 1990-tallet, har denne tendensen igjen skiftet retning. Gush Emunims tilbakegang i denne perioden vitner om at fokus for den religiøse politiske diskurs ble flyttet. En viss optimisme i forbindelse med fredsforhandlingene på 1990-tallet endret israelsk opinion. I bytte mot fred var den generelle israelske befolkningen villige til å oppgi deler av det hellige land (Aran 1991). Etter Sovjetunionens oppløsning har over en million jøder fra tidligere Sovjetstater immigrert til Israel. Aran og Gurevitch beskriver hvordan disse immigrerer til Israel for å skape et bedre liv for seg og sine, fremfor å returnere til det Hellige Land av religiøse årsaker. Dette er en del av et generellt skifte der *landet*, og ikke *Landet* står i fokus (1994).

De tre hovedprinsippene i religiøs sionisme er uforenelige. En kan tenke seg en jødisk stat i hele Eretz Israel, men på grunn av palestinerne som bor der ville den ikke være et demokrati. En kan ha en demokratisk stat i hele Eretz Israel, men den ville ikke være jødisk. Hvis en ønsker en demokratisk, jødisk stat, er Israel derfor nødt til å oppgi deler av det hellige landet.³⁴ I mars 2006 valgte den israelske befolkningen en regjering som prioriterer å oppgi kravet om hele Eretz Israel til fordel for muligheten for å konsolidere staten Israels grenser. Dette viser at den israelske befolkningen ønsker en slik konsolidering fremfor en fortsatt kamp for Eretz Israel. På tross av at Olmert-regjeringen og unilateral tilnærming nå har mistet mye støtte, er det grunn til å tro at denne prioriteringen fortsatt vil være gjeldende i årene som kommer.

³⁴ Det pågår for tiden en debatt i Israel om statens jødiske karakter, der israelske arabere krever denne avskaffes. Se www.adalah.org

6. KONKLUSJON

For tiden foregår det et forsøk på å re-etablere bosettingen Homesh, som ble evakuert i forbindelse med gjennomføringen av Disengagement-planen. Under slagordet «Homesh Først» har tusenvis av demonstranter gjentatte ganger forsøkt å ta seg fram til stedet bosettingen lå, på tross av israelske myndigheters forsikringer om at gjenoppbygging av Homesh ikke vil få deres godkjenning. Dette viser at bosetterne og deres støttespillere fortsatt er villige til å iverksette omfattende tiltak for å ivareta jødisk tilstedeværelse på Vestbredden.

I denne oppgaven har jeg søkt å finne ut hva som ligger til grunn for denne viljen, og hvordan den politiske virkelighet bosetterne lever under bidrar til å påvirke dette grunnlaget. Mine funn kan i hovedsak deles i to.

6.1 Fra politisk religion til realpolitikk med religiøse overtoner

I oppgaven har jeg pekt på hvordan litteraturen fremstiller den nasjonal-religiøse bosetterbevegelsen som en aktivistgruppe, som søkte å realisere religiøse visjoner gjennom politiske virkemidler. Gush Emunim utøvde en form for politisk religion, og legitimerte sin bosettingsvirksomhet med at de forsøkte å realisere Guds plan for den jødiske nasjon. Dette gjenspeiles ikke i casen som omtales i oppgaven.

Informantene mine bruker religiøs retorikk når de vil fortelle meg hvorfor de er bosettere, og hvorfor de har rett til å være det. De legitimerer med andre ord sin tilstedeværelse på Vestbredden religiøst. Imidlertid skifter retorikken karakter når det tales om samtidige politiske spørsmål, og visjoner for fremtiden. Barrieren beskrives som en strategisk feil som vil føre til Israels undergang hvis den blir en grense, av demografiske, økonomiske og sikkerhetsmessige årsaker. Messias tilbakekomst og Guds plan for jødene er ikke i fokus for informantene når det kommer til disse spørsmålene. Selv om religiøse hensyn fortsatt ligger til grunn, og er med på å forme bosetternes meninger, reflekteres de ikke i deres politiske arbeid i samme grad som den gjorde før. Ut fra denne case-analysen mener jeg derfor det fins grunnlag for å si at den nære sammenhengen mellom religion og politikk Gush Emunim er kjent for, ikke lenger er gjeldende for nasjonal-religiøse bosettere på Vestbredden.

6.2 Oss og de Andre: ideologisk endring på tvers av separasjonsbarrieren

Mens det økte skillet mellom politikk og religion i religiøs sionsitisk ideologi er et resultat av den generelle politiske utvikling som har funnet sted i Israel siden begynnelsen av 1990-tallet, viser analysen av denne casen at Israels forsøk på å skape en ny territoriell virkelighet på Vestbredden har resultert i et skille mellom nasjonal-religiøse bosettere. Blant informantene øst for barrieren kan en se en pessimisme og resignasjon som hverken gjenspeiles blant

informantene vest for barrieren, eller i beskrivelsen av Gush Emunim og Tysværs informanter. Denne gruppens territorielle virkelighet skiller seg også fra alle disse andre. De er klar over at tilbaketrekking fra hjemmene deres er en trussel som igjen vil komme opp, og frykter dette. At disse informantene i høyere grad enn informantene vest for barrieren distanserer seg fra sekulære jøder og den israelske staten, og i mindre grad fokuserer på viktigheten av en samlet jødisk nasjon, er derfor ikke overraskende. Det er vanskelig å si om dette kun er tegn på ulikt fokus som resultat av ulik territoriell virkelighet, eller om det demonstrerer et faktisk ideologisk skille mellom de to gruppene informanter. Uansett viser denne oppgaven at et slikt skille kan være i ferd med å utvikle seg. Praktisk usikkerhet får utløp i politisk usikkerhet, og en følelse av maktesløshet omkring muligheten for å påvirke sin egen fremtid er frustrerende, og kan fungere som grobunn for ekstreme tilnærminger. Slik jeg argumenterer i denne oppgaven, viser tidligere studier at det er i ferd med å utvikle seg et skille mellom bosettere øst og vest for barrieren nettopp på dette punktet. Økt ekstremisering kan over tid føre til en ideologisk endring. Det er dermed grunn til å tro at en i tiden som kommer vil være vitne til utviklingen av bosettergrupperinger som i større grad enn før er villige til å operere utenfor statens rammeverk.

KART

Kart 1: Israel og Vestbredden

URL: <http://www.lib.utexas.edu/maps/gazastrip.html>

Kart 2: Befolningskart – Bosettinger på Vestbredden – Peace Now

Kart 3: Separasjonsbarrieren på Vestbredden – B'tselem

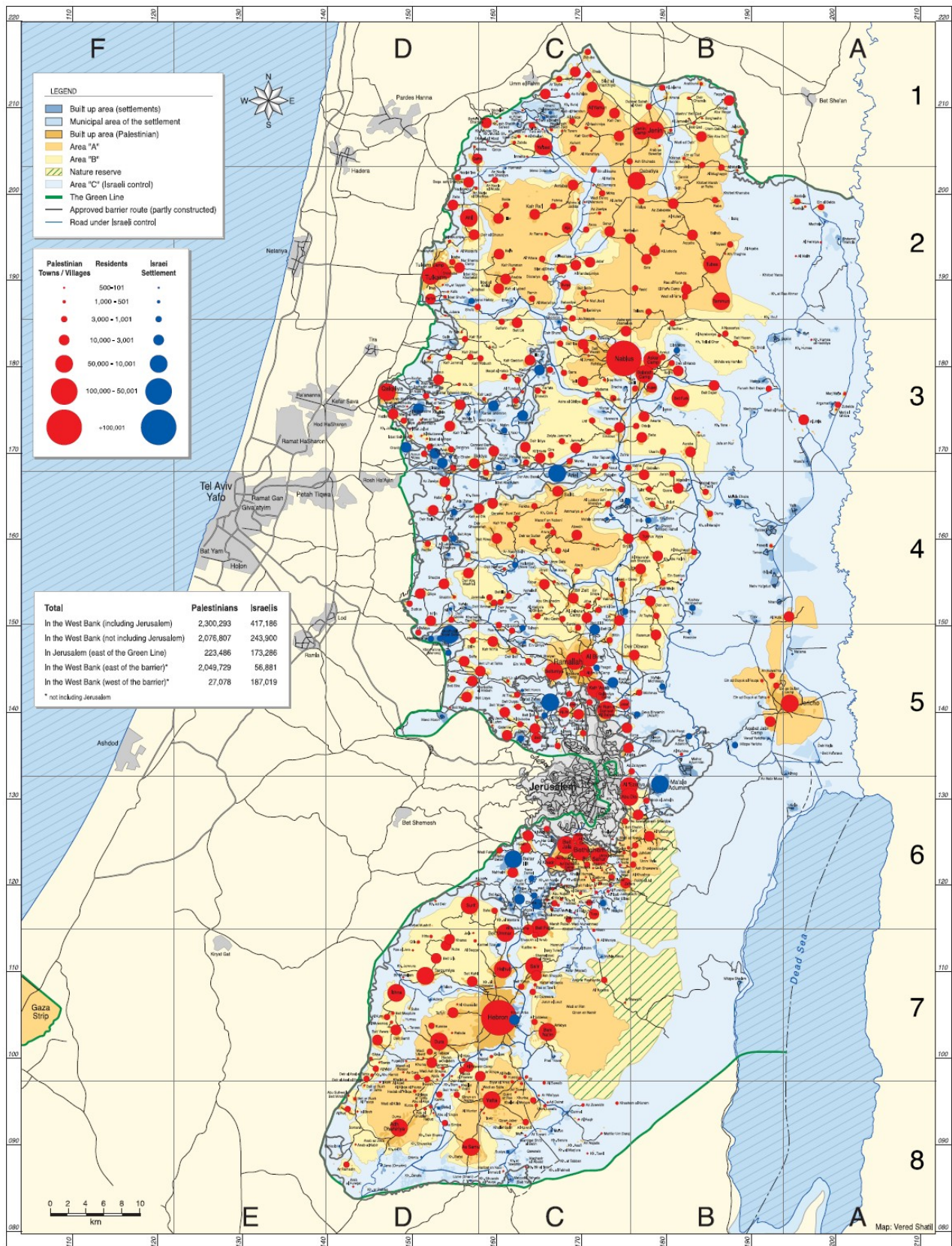
Kart 4: Sammenligning av det israelske forslaget i Taba-forhandlingene med den da godkjente planen for separasjonsbarrieren - E.C.F.

Kart 1: Israel og Vestbredden

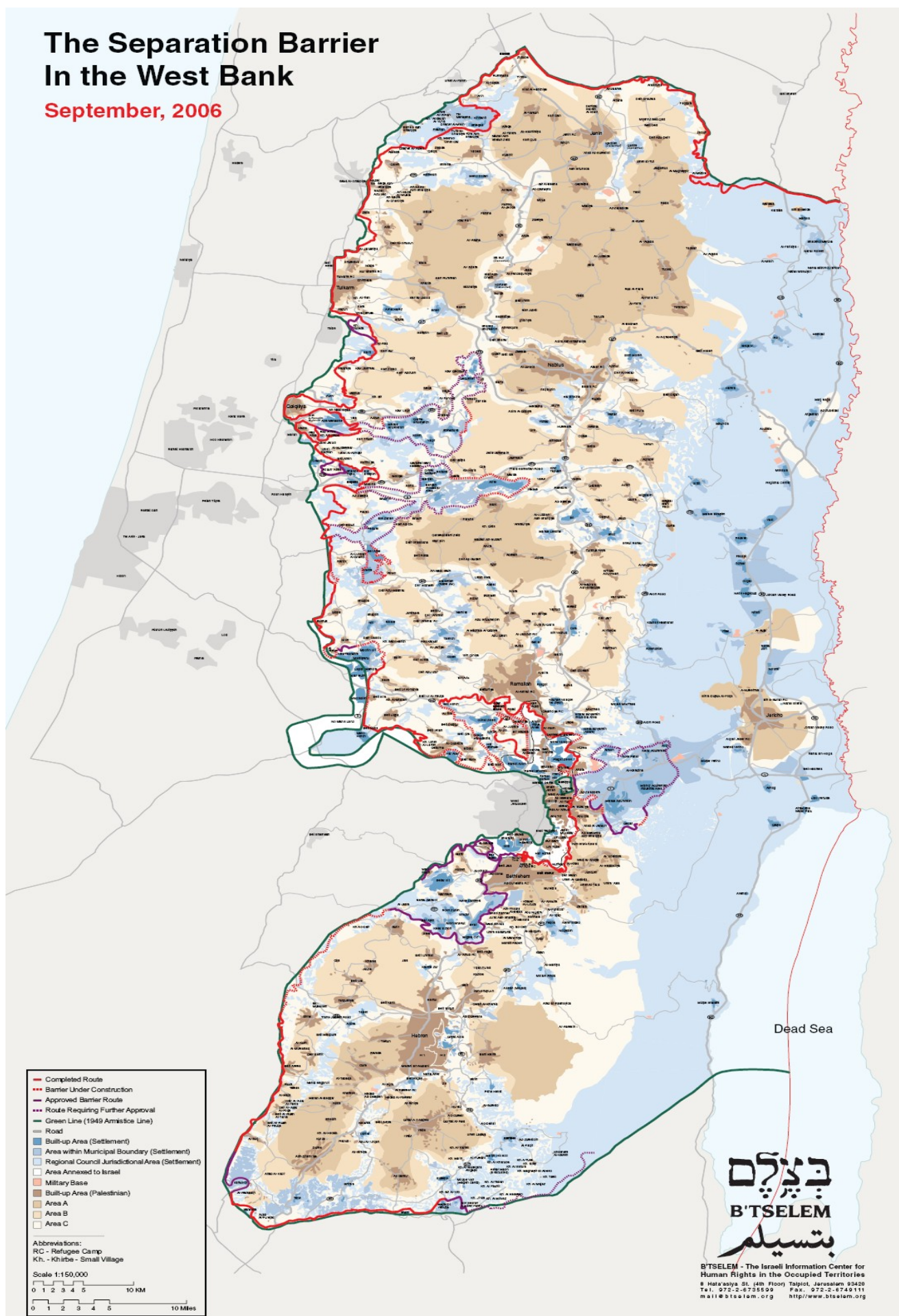

Kart 2: Israelske bosettinger på Vestbredden

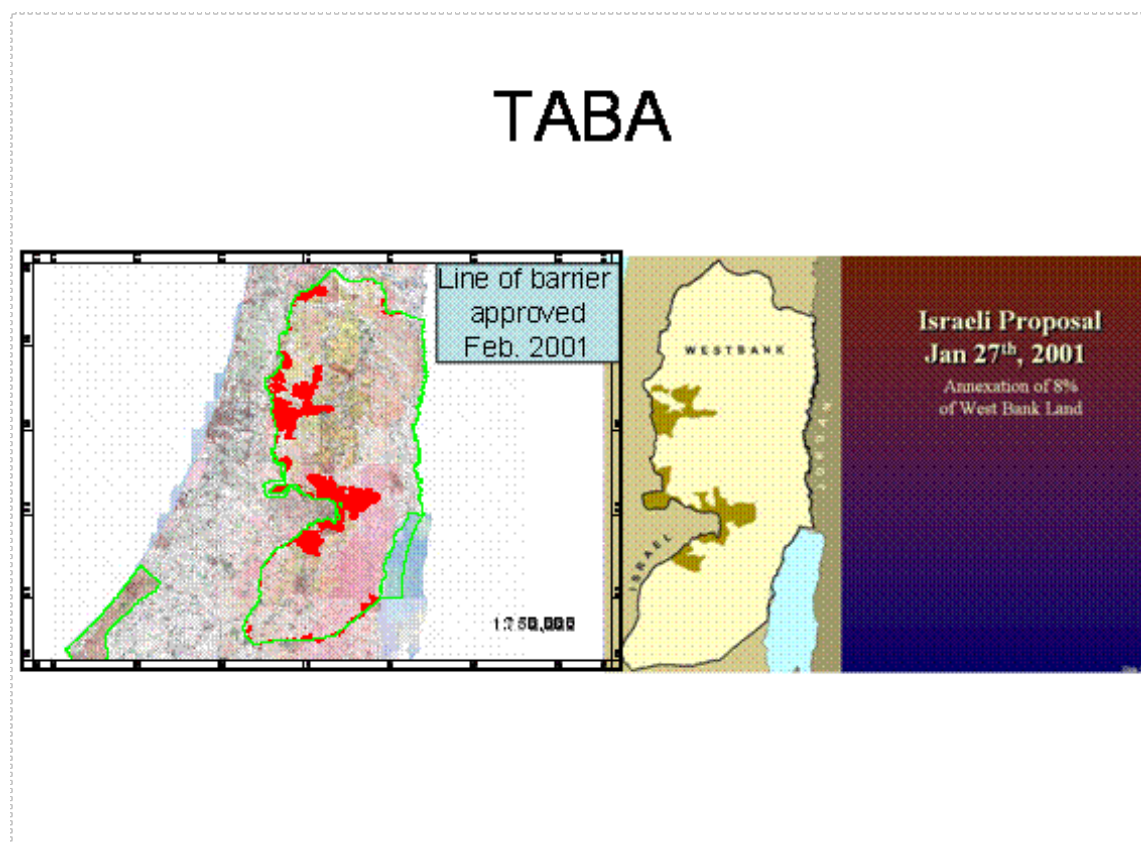
West Bank Population Map - October 2005

Kart 3: Separasjonsbarrierens rute, godkjent av den israelske regjeringen i april 2006

Kart 4: Sammenligning av det israelske forslaget i Taba-forhandlingene med den da godkjente planen for separasjonsbarrieren

LITTERATURLISTE

Publikasjoner

Aran, G (1991) *Jewish Zionist Fundamentalism: The Block of the Faithful in Israel (Gush Emunim)* i Marty og Appleby: "Fundamentalisms Observed", The University of Chicago Press, Chicago og London

Aran, G. og Gurevitch, Z (1994) *The Land of Israel: Myth and Phenomenon* i Studies in Contemporary Jewry, and Annual; X, Oxford University Press

Avineri, S. (1981) *The Making of Modern Zionism – the intellectual origins of the Jewish State*, Basic Books, Inc. Publishers, New York

Billig, M. (1995) *Banal Nationalism*, SAGE Publications, London

Butenschøn, N. (2006) *Drømmen om Israel*, Universitetsforlaget, Oslo

Don-Yehiya, E. og Liebman C.S. (1983) *Civil Religion in Israel*, University of California Press, Berkley, Los Angeles, London

Don-Yehiya, E. (1987) *Jewish Messianism, Religious Zionism and Israeli Politics: the Impact and Origins of Gush Emunim*, Middle Eastern Studies 23 (April 1987), side 215-234, Routledge

Etkes, D., Friedman L., Shelef, N. (2006) *The Settler Vote in the Israeli Elections*, i Settlements in Focus, Vol.2 nr 6, Peace Now

Etkes, D., Friedman, L.

(a) (2006) *Challenges to the settler leadership* i Settlements in Focus, Vol 2 nr. 11, Peace Now

(b) (2006) *The Etzion Bloc and the Security Barrier – November 2006*, Settlements in Focus, Vol 2 nr 14, Peace Now

(c) (2005) *Gush Etzion*, Settlements in Focus, Vol 1 nr 14, Peace Now

Evron, B. (1995) *Jewish State or Israeli Nation*, Indiana University Press, Bloomington & Indianapolis

Friedman, L. og Shelef, N. (2006), *Settlements and the March 2006 Elections*, Settlements in Focus, Vol 2 nr 5, Peace Now

Gorenberg, G (2006) *The Accidental Empire – Israel and the birth of the settlements, 1967-1977*, Times Books, New York

Johannesen, A., Tufte, P.A., Kristoffersen, L. (2006) *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*, Abstrakt forlag, Oslo

Kimmerling, B.

(1983) *Zionism and Territory – The Socio-Territorial Dimensions of Zionist Politics*, Institute of International Studies, University of California, Berkeley

(1985) *Between the Primordial and the Civil Definitions of the Collective Identity: Erez Israel or the State of Israel?* i Cohen, Lissak og Almagor, "Comparative Social Dynamics", Westview Press, Boulder

Newman, D (ed.) (1985) *The Impact of Gush Emunim, Politics and Settlement in the West Bank*, Croom Helm, London og Sydney

Nordstrom og Robben (1995) *Fieldwork Under Fire*, University of California Press, Los Angeles

Ravitzky, A.

(1990) *Religious Radicalism and Political Messianism in Israel*, i Sivan og Friedman "Religious Radicalism and Politics in the Middle East", State University of New York Press

(1993) *Messianism, Zionism and Jewish Religious Radicalism*, Am Oved Publishers, Ltd. Tel Aviv'

Roth, A og Asher, A (2005) *The Secret of its strength – The Yesha Council and its fight against the Separation Barrier and the Disengagement Plan*, (på hebraisk, engelsk sammendrag tilgjengelig) Israel Democracy Institute, Jerusalem

Rubinstein, A. (1984) *The Zionist Dream Revisited – From Herzl to Gush Emunim and back*, Schocken Books, New York

Røislien, H (2006) *Bosettere på hellig grunn – en reise blant jødiske nybyggere*, Pax Forlag, Oslo

Sicker, M. (1992) *Judaism, Nationalism and the Land of Israel*, Westview Press, Oxford

Tysvær, H.K. (2001) *Jødiske bosettere – hvordan jøder legitimerer sin bosetting på Vestbredden*, Hovedoppgave, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo

Winer, G (1991) *On Religious Nationalism* i Gellmann Essays on the Thought and Philosophy of Rabbi Kook, Rosemont Publishing and Printing Cooperation

Yin, R. (2003) *Case Study Research – Design and Methods*, Third Edition. SAGE Publications, London

Rapporter

Peace Now

(a) (2006) *Construction in settlements: April-August 2006*, Peace Now

(b) (2006) *The West Bank Facts and Figures – June 2006*, Peace Now

B'tselem (2002) *Land Grab, Israel's Settlement Policy in the West Bank*, skrevet av Lein, Y. og Weizman, E.

B'tselem og Bimkom (2005) *Under the Guise of Security, Routing the Separation Barrier to Enable the Expansion of Israeli Settlements in the West Bank*, skrevet av Lein, Y. og Cohen-Lifshitz, A.

Sasson, T. (2005) *Summary of the Opinion Concerning Unauthorized Outposts*, for Prime Minister's Office Communications Department

Jørgensen Thinn, I. (2006) *Divided Movement: The Settlers and the Separation Barrier in the West Bank*, Prosjektrapport, Universitetet i Oslo

Intervjuer

Abraham, 15 mars 2007, Efrata

Anat, 30 mars 2007, telefonintervju

Baruch, 20 mars 2007, Allon Shvut

David 25 mars 2007, T'koa

Iris, 14 mars 2007, Kfar Etzion

Rachel, 20 mars 2007, Allon Shvut

Sara, 14 mars 2007, Allon Shvut

Yuval, 25 mars 2007, T'koa

Anat Roth, 16 oktober 2006, Jerusalem

Adi Minz, 19 oktober 2006, Lod

Shaul Arieli, 6 desember 2006, Tel Aviv

Internettadresser

Adalah

www.adalah.org

Beit El Yeshiva Center:

www.yeshiva.org.il

B'tselem

www.btselem.org.il

CBS Broadcasting

www.cbsnews.com

CIA World Factbook

<https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/index.html>

Council for Peace and Security

www.peace-security-council.org/

Det Israelske Forsvarsdepartementets hjemmesider for Separasjonsbarrieren

<http://www.seamzone.mod.gov.il/Pages/ENG/default.htm>

Det Israelske Utenriksdepartementet

www.mfa.gov.il

Gush Etzion Regional Council

<http://www.gush-etzion.org.il/>

Ha'aretz

www.haaretz.com

Ir Amim

www.ir-amim.org.il

Iserof (2004) *Ariel Sharons Disengagement Plan*

<http://www.mideastweb.org/disengagement.htm>

Kadima

<http://www.kadimasharon.co.il/11-en/index.aspx>

Likud

www.likud.org.il

Ma'ariv (hebraisk)

<http://epaper.maariv.co.il/Daily/skins/login.asp>

Peace Now

www.peacenow.org.il

Peace Now Settlement List

<http://www.peacenow.org.il/site/en/peace.asp?pi=57>

Statistisk Sentralbyrå – Israel

http://www1.cbs.gov.il/reader/?MIval=cw_usr_view_Folder&ID=141

INTERVJUGUIDE

Siden intervjuene jeg gjennomførte var semistrukturerte hadde jeg ikke noe fast mønster eller rekkefølge på spørsmålene jeg stilte informantene. I stedet hadde jeg en liste over tema jeg ønsket å komme inn på, samt enkelte standardspørsmål jeg stilte alle.

Standardspørsmål:

- Hvorfor har du bosatt deg her?
- Hva er for deg den ideelle israelske staten?
- Hvilken rolle bør religion spille i staten?
- Hva er en jøde?
- Hvem identifiserer du deg med i Israel?
- Blir separasjonsbarrieren en grense i fremtiden?
- Hva vil isåfall skje med bosettingene øst for barrieren?

Temaer vi ofte kom inn på:

Jødernes historie

Krigene med araberne

Livet i diasporaen

Landets hellighet

Hva landet betyr for jødene

Det jødiske folket

Forholdet mellom religiøse og sekulære

Regjeringens politikk

Regjeringens behandling av bosetter-spørsmål

Separasjonsbarrieren

Bosetterbevegelsen

Motstandskampen mot Disengagement- og konvergeringsplanen

Informantenes bakgrunn

VEDLEGG 1: E.C.F. Barrier Data³⁵

	Demography ¹				Geography		
	Israelis		Palestinians		Length (km)	Area on Israeli Side (sq. km.)	Percentage ³
	Israeli Side	Palestinian Side	Israeli Side	Palestinian Side			
West Bank	185 617	56 899	29 046	2 088 009			
MOD East Jerusalem ²	173 286	0	202 337	21 149			
Total	358 903	56 899	231 383	2 109 158	674,48	527,09	9,35%
West Bank	173 166	69 350	9 744	2 107 311			
CPS East Jerusalem ²	170 899	2 387	20 946	202 540			
Total	344 065	71 737	30 690	2 309 851	547,36	339,94	6,03%

Notes

¹ Israeli data based on ICBS figures (12/31/2004 data for localities under 1,000 people; 09/30/2005 provisional data for localities over 1,000 people); Palestinian data based on PCBS figures for midyear 2005; Jerusalem data for both Israelis and Palestinians based on JIIS figures for 12/31/2003.

² 'East Jerusalem' describes the area between the 1949-1967 Green Line and Jerusalem's municipal boundary as defined by Israel. This is due to data-gathering considerations only.

³ Percentage is calculated out of the land mass of the West Bank and East Jerusalem combined, excluding the Latrun Salient (approximately 5640 sq. km.).

³⁵ Overlevert til meg av Shaul Arieli, som representerer E.C.F. og Council for Peace and Security

